

Değişen dünyada uluslararası kadın göçü üzerine bir değerlendirme An evolution on international women migration in a changing world

Gönderim Tarihi / Received: 16.07.2024

Kabul Tarihi / Accepted: 28.02.2025

Doi: [10.31795/baunsobed.1517054](https://doi.org/10.31795/baunsobed.1517054)

Evrım İMRE**¹

Çağatay SARP²

ÖZ: Bu çalışma, bugünün dünyasında uluslararası kadın göçünün seyrini özgün bağlamları içinde görmek ve kadının toplumsal konumuyla göç arasındaki ilişkiye dair bir açıklama geliştirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma konusu üzerine etraflı bir değerlendirme yapabilmek adına literatür taraması yapılmış, muteber uluslararası kuruluşların yayımladığı istatistikler ve raporlar incelenip yorumlanmıştır. Son yıllarda gündeme taşınan göçün kadınlaşması/feminleşmesi tartışmaları da bu çerçevede ele alınmış ve bu kavramın kadının toplumsal konumunu ele alırken pozitif bir kapsam sunduğu kadar negatif durumları da işaret eden bir gerçeklikle ilişkili olduğu değerlendirilmiştir. Çalışma, bu yönüyle salt kadın araştırmaları kapsamında olmaktan ziyade göç çalışmaları içinde kadının konumunu ele alan bir yaklaşımla hayata geçirilmiştir. Meseleye bu zaviyeden bakıldığında kadın göçünün toplumsal eşitsizliklere bir cevap niteliğiyle kadının kendini gerçekleştirme sürecinde önemli bir araç olarak işlev görmesinin yanında farklılaşan biçimleriyle sömürüyü sürdürdüğü sonucuna varılmıştır. Öte yandan kadın göçünün cinsiyet rol ve statülerinden bağımsız olarak sosyo-ekonomik ve sosyo-politik bir temele de sahip olduğu, meselenin uluslararası konjonktürün doğal çıktılarından biri olarak değerlendirilmesinin gerektiği de vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen kadın, Göçün kadınlaşması

ABSTRACT: This study has been carried out in order to see the course of international women's migration in today's world in its unique contexts and to develop an explanation of the relationship between women's social position and migration. In order to make a thorough evaluation of the research topic, a literature review was conducted, and statistics and reports published by reputable international organisations were examined and interpreted. In addition, the discussions on the feminisation of migration, which have been brought to the agenda in recent years, reviewed within this framework, and it discussed that this concept is related to a reality that points to negative situations as well as a positive scope while addressing the social position of women. In this respect, the study pursued an approach that deals with the position of women within migration studies rather than being solely within the scope of women's studies. Looking at the issue from this perspective, it was concluded that women's migration functioned as an important tool in the process of women's self-realisation as a response to social inequalities, as well as continuing exploitation in different forms. On the other hand, it was also emphasised that women's migration had a socio-economic and socio-political basis independent of gender roles and statuses, and that the issue should be considered as one of the natural outcomes of the international conjuncture.

Keywords: Migration, Migrant woman, Feminisation of migration

** Sorumlu Yazar / Corresponding Author

¹ Uzman Sosyolog, evrim_imre_96@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8928-9116>

² Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi/İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi/Sosyoloji/Sosyometri A.B.D Anabilim Dalı, cagataysarp@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9369-6825>

EXTENDED ABSTRACT

Literature review

A review of the literature reveals that migration has had a profound impact on social relations and structures since the earliest periods of human history, and this continues to be the case. As migration is a multifaceted phenomenon, it is inextricably linked to a multitude of factors, including its underlying causes, the processes by which it occurs, and the consequences it produces (Şahin, 2015: 103). A review of the literature on migration studies reveals a substantial body of research. These studies typically examine international voluntary and forced migration movements, both in the past and in the present, with a focus on a range of topics, including health, education, the economy, and labour.

In recent studies on international migration, the concept of the feminisation of migration has emerged as a prominent area of focus. The concept of the feminisation of migration is of great significance, both in the context of migration studies and in the field of gender studies. The concept of the feminisation of migration is significant in that it sheds light on the experiences of women in the context of migration, both before, during and after the migration process. Although it evokes situations such as increased women's mobility, women being active, and women being able to make their own decisions, it should be examined from both positive and negative perspectives.

As previously stated, the prevailing view is that migration is either voluntary or forced (Fichter, 2002: 160). Another general view is that women's migration is either for the purpose of family reunification or marriage (Şenol, 2020: 101). It is essential to consider both perspectives. The data revealed by international organisations as a result of various research projects indicate that there has been an increase in the number of women migrating for labour force purposes. As indicated by data from the International Labour Organization (ILO) (2019), the proportion of migrant women in the labour force is 41.5%. Of these, 79.9% are employed in the service sector, 14.2% in industry and 5.9% in agriculture. The statistical evidence indicates that the conventional wisdom that women migrate solely for the purpose of marriage or family reunification is gradually being challenged.

While these statistical data on migrant women can be interpreted as women entering the workforce, earning their own income, and gaining economic power, when viewed through a gender lens, women continue to occupy a position in society that is largely confined to the private sphere, despite their presence in the public sphere. In light of these recent developments, it is imperative to direct attention towards the necessity of further studies on the duality of migration and women.

Methodology

In this study, which focuses on the relationship between women's social position and migration, document analysis was employed as a research method in order to present an objective perspective, given its status as one of the qualitative research methods. Document analysis refers to the collection, examination, analysis and interpretation of documents, writings, reports, tables, charts, diagrams, maps, and so forth, prepared by various individuals, organisations and institutions related to the research subject by the researcher (Seydioğlu, 2016).

In order to analyse the situation of migrant women, statistics and reports published by the International Organization for Migration (IOM) and the International Labour Organization (ILO) and other international organisations, as well as academic studies conducted both internationally and in Turkey, were examined and interpreted. In addition to the reports and research, tables, figures and maps from these sources were used throughout the study to reinforce the subject from all aspects

Findings and discussion

The concept of the feminisation of migration refers to a new search for meaning that has emerged in the academic literature in recent years. While the concept is approached from a favourable standpoint, it is also subject to criticism, as evidenced by the various documents examined during the course of this research.

With regard to the phenomenon of migration, the underlying motives are comparable for both women and men, irrespective of gender. However, for women, the reasons are more complex and challenging than for men. The aforementioned factors represent merely the most visible manifestations of a much broader spectrum of oppressive forces, including political and religious repression, physical and psychological violence, and economic exploitation and sexual violence. Although it is acknowledged that women have been migrating for marriage, family reunification and labour migration in recent years, it is recognised that they primarily migrate for labour migration due to economic inadequacies in their places of residence.

A general overview reveals that men represent the majority in international migration although the difference in numbers is not significant. Similarly, an examination of the labour market status of migrants reveals that men constitute the majority compared to women. However, when the sectors of the labour market are examined, it becomes evident that a significant proportion of migrant women are employed in the service sector, particularly in the domestic service sector, in comparison to their male counterparts.

It is acknowledged that migrant women are engaged in a range of occupations within the domestic service sector, encompassing patient, elderly and child care, along with cleaning. In their country of origin, the migrant women are likely to be employed in domestic work, which is classified as 'private' in the context of gender sociology. It is evident that in the new country where she has sought a better life and economic empowerment, she is unable to come out of the private sphere and continues to work within the home. A review of international and local academic studies reveals that there is a dearth of research focusing on women working outside the private sphere in the context of migrant women's experiences in the labour market.

While it is undeniable that women have played a significant role in migration movements in recent years, an analysis from a social position perspective reveals that women continue to occupy a secondary status in this context, rather than being viewed as subjects. It would, therefore, be erroneous to interpret the concept of the feminisation of migration from a purely optimistic perspective.

Results and recommendations

The findings of this study indicate that women play an active role in the migration process. It is of great significance that women engage actively in the migration process, and that this activity is reflected in the labour force. In particular, the considerable number of female migrants in the context of labour migration, which is traditionally associated with male migrants, challenges some of the prevailing assumptions about the nature of migration. However, it would be erroneous to view the participation of migrant women in the labour market and their active role in migration mobility through a purely optimistic lens. These favourable circumstances, such as women's autonomy with regard to gender, participation in the labour market and acquisition of economic independence, are not without their drawbacks. It is evident that there have been instances where the status of women has been enhanced in relation to gender. This situation also gives rise to the reality that women find themselves in a vicious circle, trapped in the private sphere, and subjected to exploitation in various forms. It would be misleading to view this situation as either wholly positive or wholly negative; rather, it should be subject to examination, analysis and interpretation with an awareness of both perspectives.

Giriş

Son yıllarda hayatın öngörülmesi gittikçe zorlaşan akışı, tarih sayfalarında kalmış çok da eski sayılmayan yaşam biçimlerinin durağanlığına nazire yaparcasına bulundukları bağlamın sıkça farklılaştığı olguları sürekli gözden geçirmeyi gerektirmekte. Yeryüzünde zaman-uzam bileşkesinin belki de hiç olmadığı kadar kararsız seyrettiği bu sıralı kesitler, sosyal bilimcilerin insana dair düzenlilikleri kavramasını da zorlaştırmakta. Her şeye rağmen böylesine sarsıcı bir değişim sürecinden hem göçün hem de göçün öznesi ve nesnesi olarak kadının kendi nasibine düşenle yeni biçimler aldığını söylemek ve sebep sonuç ilişkisi içinde kabul edilebilir sonuçlara ulaşmak mümkün.

Göç sürecinden önce ve sonra kadının, hem kendi dünyasında hem de toplumsal hayatta “özne” olarak nasıl var olduğunu anlamak, bu çalışmada sunulan bilgi ve veriler ışığında analizleri kolaylaştıracaktır. Toplumsal cinsiyet sosyolojisi ışığında kadının toplumsal alandaki yerine bakıldığında, erkeklerin aksine “özel alan” içerisinde sıkışıp kaldığı görüşü hakimdir. Pierre Bourdieu da (2015: 45), toplumsal düzende oluşan cinsiyet perspektifinde oluşan bölünmeler için iki farklı habitus sınıfını zikretmektedir; dış taraf ve iç taraf. Bu anlayışa göre erkekler; resmî, kamusal ve yüksek tarafı temsil eden dış tarafta, kadınlar ise evi, özel alanı temsil eden iç taraftadır. Kadın, özellikle “ataerkil” toplumlarda çoğunlukla ikincil bir role sahiptir. Kadının, ikinci planda yer alması ve özel alan olarak ifade edilen ev hayatının içerisinde yaşaması toplumsal hayat içerisindeki rol ve statüsünü önemli derecede etkilemektedir. Peki bu noktada kadını özel alan içine sıkıştırıp hapseden nedir? Bauman (2014: 29-52), karar verebilmenin özgürlüğün kanıtı olduğunu ve özgürlüğün aslen karar verebilmek olduğunu ifade etmektedir. O halde özne olarak kadın, kendi kararlarını veremediği için başkaları onun adına kararlar verdiği için özgür değildir. Bauman, ayrıca bireyin özgür olabilmesi için sadece özgür iradenin değil aynı zamanda başka kaynakların da ihtiyaç kapsamında olduğunu, bunlar içerisinde ise paranın ayrıcalıklı yerini önemle işaret etmiştir. Kadın, özel alanda yaşadığı ve kamusal alanda yer alamadığı için ekonomik özgürlükten yoksundur.

Şüphesiz ki kadın göçünü gerek terk ediş gerekse yeniden yerleşim ve uyum süreçlerinde ekonomik şartları göz ardı etmeden okumak gerekir. Ancak, ne kadının özneleşimi ne de göçün kadınlaşması bu çerçevede içinde tam olarak anlaşılmaya müsaittir. Hem kültürel dinamikler hem de dünyanın aldığı geniş kapsamlı düzen, bu tartışmayı çok daha detaylı bir biçimde genişletmektedir. Günümüz göçlerine bakıldığında özne olarak kadının, kendisine dayatılan sınırların farkında olarak bir sorgulama ve bu sınırları aşmanın eşiğinde olduğu düşünülebilir. Ancak son tahlilde göçten sonra bile kadının yeryüzü ölçeğinde edindiği konum bu tartışmayı su götürür hale dönüştürmektedir. Nitekim toplumsal cinsiyet tartışmaları göz önünde bulundurularak göç sürecinde kadının konumu ve “göçün kadınlaşması/kadınlaşması/feminizasyonu/feminleşmesi” kavramları üzerinden ele alınan bu çalışmada uluslararası resmi kurum ve kuruluşların rapor ve istatistiklerinin yanı sıra yine uluslararası ve yerel akademik literatür taranarak göç süreci içerisinde kadının toplumsal hayattaki konumunun ne boyutta değiştiği irdelenmeye çalışılmıştır. Böylelikle, sıkça renk değiştirip duran yeni hayat keşmekeşinin içinde kadın göçünün vardığı noktayı işaret eden gerçeği anlamaya biraz daha yaklaşmak mümkün olabilir. Çalışma boyunca “göçün feminizasyonu” şeklinde kullanılacak olan bu kavram, sonraki satırlarda daha detaylı olarak irdelenmiştir.

Literatür taraması

Göçün arka planı

İnsanlık tarihinin en köklü belirleyicilerinden biri olarak göç, birçok disiplinin çalışma alanına girmek suretiyle sosyal bilimler literatüründe oldukça geniş bir yer edinmiştir. Araştırmacılar göçün neden, nasıl, ne yönde gerçekleştiği ve yer değiştirme sürecinde yeniden yerleşimin nasıl gerçekleştiği gibi pek çok soruya cevaplar araya gelmiştir. Görünen o ki, bu hareketlilik biçimini açıklamaya çalışan çok sayıda eski kuram, itme ve çekme faktörlerine odaklanmıştır (Giddens, 2013: 570).

Kadın göçüne özel olarak değinildiğinde alanın öncülerinden Ernst Georg Ravenstein’in (1885: 196-198), 19. yüzyıl Büyük Britanya’sındaki istatistiklerden yola çıkarak kısa mesafeli göçlerde kadınların erkeklere oranla göçe daha fazla meyilli olduğunu ortaya koymuş olduğu, aynı verilere istinaden kadınların iç göçteki görece yüksek potansiyelini de açıklama yoluna gittiği görülür. Bu durumun nedeni olarak, yakın bölgelerde ev işlerinde ve işletmelerde kadın istihdamının tercih edilmesi

gösterilmiştir. Onun, üzerinde çokça durulan göç kanunlarından ilhamla Everett Lee'nin (1966: 56) "A Theory of Migration" adlı çalışmasında ise doğrudan kadın göçü üzerinde durulmaksızın kaynak ve hedef bölgenin sunduğu fırsat ve itici unsurları sebebiyle göçün seçici karakteristiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca kişi özelinde farklılaşan iki bölge arasındaki engellerin çokluğu veya azlığının göç kararı vermede etki sahibi olduğu öne sürülmüştür. Buradan hareketle kadın göçünün gerek kadın kimliğine has şartlar gerek kültürel farklılıkların kadın göçmeninin öznel değerlendirmesine bağlı olarak bölgeler arası engellerin üst üste binışı yahut seyrekliği doğrultusunda şekilleneceği düşünülebilir. Elbette kaynak ve potansiyel hedef bölgeler arasında üst üste binen engellerle ilgili değerlendirmeye geçmeden önce göçmen için göçün yeni fırsatlara ulaşarak sağlayacağı faydayı mümkün olan en üst seviyeye çıkarma arzusu söz konusu olacaktır. Bu noktada faydacı bakış açısını da temsilen Samuel A. Stouffer (1940), göçmenin hedef bölge seçiminde kaynak bölgeye oranla daha fazla yani yeni fırsatlar sunuyor olma gerekliliğine değinmiş, göç mesafesinin de bu yeni fırsatlar karşısında önemini görece yitireceğini anlatmıştır. Stouffer'ın tezinden hareketle kaynak ve hedef bölgeler arasındaki fırsat farklılıklarının günümüz uluslararası kadın göçlerini açıklamaya elverişli bir parametre olduğu düşünülebilir.

Bazı ailelerin özellikle, erkek çocuklarından ziyade kız çocuklarının göç sürecine katılmasını istediklerini bunun nedeninin ise, kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla elde ettikleri gelirlerinden büyük pay göndereceklerine olan inançlarıdır (Fleury, 2016: 13-14). Bu kuram açısından göçmen kadın okunulduğunda, aile kararına bağlı hareket etmesi ve geride kalan aileye bakması söz konusu olduğu için her ne kadar göç süreci içerisinde özne olarak görünüyorsa da kişisel anlamda özgürlüğüne kavuşmadığını ve ailesine olan bağlılık ile hareket ettiğini söylemek mümkündür. Konuyla ilgili olarak ele alınabilecek bir açıklama biçimi de "Yeni Ekonomi Kuramı"dır. Bu kurama göre göç kararı bireylerden ziyade aynı evin içerisinde yaşayan aile fertlerinin ortaklaşa karar alması sonucu, bir ya da birden fazla kişinin göç sürecine katılması ile başlamaktadır. Burada amaç ekonomik durumları yeterli düzeyde olmayan ailenin refah düzeyini yükseltmek amacıyla aile üyelerinden bazılarının işgücü için göç etmesi ve geride bıraktığı ailesinin ekonomik ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla para akışı sağlamasıdır. Ailenin göç etmeyen fertleri, göç eden ferdin ya da fertlerin göndermiş oldukları paralar ile hem geçimlerini sağlayabilmekte hem de yatırım yapabilmektedirler (Stark ve Bloom, 1985: 173-178). Bu hususta kadınlar açısından bakıldığında da işgücü söz konusu olduğunda kadınların çoğunluğunun da aynı nedenlerden ötürü göç sürecine katıldıkları yorumu yanlış olmayacaktır.

Anju Mary Paul (2015), son yıllarda göçmen kadınların iş gücü amacıyla göç etmelerini konu ettiği çalışmasında, Filipin uyruklu kadınlarla yaptığı görüşmelerden yola çıkarak iki yön açıklamaktadır; biri, kadınların gerçekten de bağımsız bir şekilde göç etmek istemeleri iken, bir diğeri ise kadınların göç etmedeki amaçlarının geride bırakacakları ailelerinin bakımını sağlamak, ailenin gelirini arttırmak, çeşitlendirmek veya genişletmek olduğunu ve bunu bir istekten ziyade "kız evlat", "anne", "eş", "kız kardeş" oldukları için yapmaları gereken bir görev ve fedakarlık gibi aslında toplumsal cinsiyet normlarının entegre edilmesinden kaynaklandığını ifade etmektedir. Paul'un (2015: 273), aynı çalışmasında "pembe yakalı hizmet" kavramı da geçmektedir. Paul'un dışında ele alınan bir başka çalışmada, pembe yakalı hizmet kavramının kökeninin aslında savaş dönemlerinde, erkeklerin işlerini kadınların devralmasıyla ortaya çıktığına dair görüşler bulunmaktadır (Bayram, vd., 2020: 264).

Pembe yakalı hizmet denildiğinde istihdam edilen mesleklerin başında genellikle toplumsal cinsiyetin bir tezahürü olarak öğretmenlik, hemşirelik, hosteslik, sekreterlik ve ev içi hizmet personeli akıllara gelmektedir. Özellikle ev içi hizmetler gibi bakım ve temizlik işleri söz konusu olduğunda göçmen kadınların varlığı daha çok görülür olmaktadır. Pembe yakalı hizmet aslında "toplumsal cinsiyete duyarlı mesleklerin" bir ifade biçimidir. Toplumsal cinsiyet perspektifinden de bakıldığında çalışma hayatında sektörlerin kadın ve erkek özelinde ayrıldığı; kadınların yukarıda da değinildiği üzere hemşirelik, sekreterlik ve öğretmenlik gibi işlerde, erkeklerin ise inşaat işlerinde, mühendislik işlerinde ve şoförlük işlerinde çalıştıkları görülmektedir (Güneş, 2019: 124). Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) (2018: 6-7) "Toplumsal Cinsiyete Duyarlı İş ve Meslek Danışmanlığı" adlı çalışmasında da kadınların iş gücü sektöründe karşılaştıkları sorunlar maddeler halinde yer verilmiştir. Bu maddelerde de genel olarak yukarıda da değinildiği üzere kadınların cinsiyetlerine özgü olarak kendilerine daha çok "kadın işi" olarak atfedilen işlerde yoğunlaşmak durumunda kaldıkları; kadınların daha çok ev içi

hizmetlerde karşılıksız ve görünmeyen işleri yaparken, erkeklerin ev dışında ücreti, sosyal güvencesi olan işlerde çalıştıklarına yer verilmiştir. Paul'un (2015: 273) da ifade ettiği üzere Göçmen kadınlar, ülkelerinden deniz aşırı ülkelere iş gücü için göç ederken, çalışacakları işin düşük ücretli olup olmaması veya zor çalışma koşullarının önemi yeterince vurgulanmamaktadır. Özellikle göçmen kadınların göç ettikleri ülkede çalışma izni almadan ya da düzensiz göçü söz konusu ise karşılaştıkları zor durumlardan dolayı ses çıkaramama ve hakkını arayamama gibi sıkıntılar yaşamaları da muhtemeldir. Dolayısıyla "güvencesiz iş" söz konusu olduğunda hakkını arayamayan ya da zorluklara karşı duramayacak olan göçmen kadınların tercih ve istihdam edilmesi oldukça beklenen bir durum olarak değerlendirilebilmektedir. Bu durum, Arlie Russel Hoscshill'ın (1983) "duygusal işgücü" (emotional labor) olarak tanımladığı çalışanların performanslarını artırmak için duruma uygun olarak kendilerinden beklenen duyguları sergilemesiyle temsil edilen emek türüne karşılık gelmektedir. Duygusal işgücünde uygun biçimde yer alabilmenin yolu ise işe uygun düşecek şekilde duygu durumunu yönetmekle, onun ifadesiyle "yönetilmiş kalp" (managed heart) ile mümkündür. Bu, özellikle kadınlar için toplumsal cinsiyet normlarını gerektirdiği şekilde benimseyip eylem, tavır, tutum ve hatta mimiklere kadar yansıtmakla mümkün olan bir duygu yönetimi işidir. Kapitalist dünya siteminin "duygusal işleri" bir ihtiyaç olarak ortaya çıkarması duygusal emeğin metalaşma sorununu ortaya çıkarmış, bahse konu emek piyasasındaki arzın çok büyük bir bölümünü teşkil kadınlar ise sömürünün nesnesi haline gelmişlerdir.

Göçmen işçilere ev sahipliği yapan ülkelerdeki emek piyasasında gerek işler gerek ücretler bazında yerliler ve göçmenler arasında yaşanan ama göçmenler aleyhine işleyen farklılaşma, -cinsiyete dayalı ayrımın da üstünde bir kırılma biçimi olarak- ikiye bölünmüş emek piyasası oldukça yaygın bir gerçekliktir (Piore, 1978: 1979). Meseleye göçmen kadınlar özelinde bakıldığında ise hem kendi geçimlerini hem de arkalarında bıraktıkları ailelerini toplumsal cinsiyetten kaynaklı "fedakârlık", "şefkat", "duygusallık", "merhamet" gibi kadının rolünde içkin değerlerin baskısıyla her türlü zorluğa boyun eğmek durumunda kaldıkları görülür. Genel olarak bakıldığında yaşadığı yerde toplumsal cinsiyet bağlamında "özel alan" içerisinde mevcut yaşamını sürdüren kadının, daha iyi bir yaşam için kendi kararı veya ailesinin isteği ile çalışmak için göç ettiği ülkede de yine "özel alan" içinde sıkışıp kaldığı söylenebilir (Fleury, 2016: 6-9). Özellikle üçüncü dünya ülkelerinden birinci dünya ülkelerine göç eden kadınların büyük bir bölümü ağırlıklı olarak evde hasta, yaşlı veya çocuk bakımı ve seks işçiliği gibi hizmetleri ifa ederler. Bu, tarih boyunca görüldüğü üzere işgal edilen ülkelerdeki kadınların köleleştirilip çalıştırıldıkları alanla büyük bir benzerlik taşımaktadır (Ehrenreich&Hoscshill, 2003: 3-8).

Ne olursa olsun göçe kararı, göç için uygun şartların ayarlanması, hazırlıkların yapılması, göç süreci ve yer değiştirmenin gerçekleşmesindeki süreç, göçün öznesi olan insanlar için kimi zaman çok zorlayıcı olabilir. Özellikle erkekler ve kadınlar arasında bir karşılaştırma yapıldığında göç, her iki cinsiyet açısından da belirli zorlukları barındırıyor olsa da kadınların bu süreçte erkeklere göre daha çok sorunla karşılaştığı rahatlıkla ifade edilebilir. Bunu toplumsal cinsiyetin bir tezahürü olarak değerlendirmek mümkündür. Bilindiği üzere toplumsal cinsiyet kavramı, kadınlar ve erkekler arasındaki farklılığın biyolojik değil de toplumsal düzlemde ele alınmasıyla ortaya çıkmıştır (Marshall, 2014: 98). Zira toplumsal cinsiyet, cinsiyetler arasındaki ayrımın, içinde yaşanan toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel kodlarından hareketle sosyal hayat içinde üretimi sayesinde belirlenen statüler ve cinsiyet rollerinden teşkil eden yapısal bir durumu anlatır. Oldukça güçlü olan bu yapısallığın insan akışı üzerinde şekillendirici etkisini yadsımak ise mümkün görünmemektedir. Nitekim de Haas, Castles ve Miller'ın (2022: 339-341) da değindiği üzere uluslararası kadın göçünün sonuçlarından biri de "güvencesiz çalışmanın feminizasyonu"dur. Sömürü, emek piyasasında sermaye lehine kullanılmakta olan pek çok doğal-insani nitelikte olduğu gibi göçmen kadının dezavantajlı durumundan da doğmaktadır. Bu görüşe göre göçmenliğin emek piyasasında karşılık bulduğu ayrımcı tutum ile cinsiyet temelinde kırılğanlığın birleşmesi hali sömürünün şiddetini birkaç kat arttırmaktadır.

Yöntem

Araştırma konusu üzerine etraflı bir değerlendirme yapabilmek adına literatür taraması yapılmış, muteber uluslararası kuruluşların yayımladığı istatistikler ve raporlar incelenip yorumlanmıştır.

Bulgular ve tartışma

Göçün feminizasyonu

Göç sürecinde kadının rolü, toplumsal yapıdaki konumundan ve ulus aşırı sistemden bağımsız değildir. Nitekim geçmişten bugüne belirli farklılaşmalar olmakla beraber toplumsal hayatta çoğunlukla dezavantajlı rollere sahip olduğu görülen kadının göçte de benzer bir hikâyeyi yaşamış olduğu söylenebilir. Göçe karar verme, göç için harekete geçme ve yeniden yerleşim aşamasında erkeğe tabi olma durumunun kadını göçün öznesinden ziyade nesnesine dönüştürmesi kaçınılmazdır. Böyle bir durumun sonuçlarını ise göç sürecinde kadınların aile büyükleri, eşleri, babaları, erkek kardeşleri gibi kişi ya da kişiler tarafından alınan kararlara uyması veya onlarla ve onların öngördüğü biçimde davranması şeklinde görmek mümkündür. Öte yandan tarihsel bir okumayla gerek ekonomik gerek kültürel ve politik eksenleriyle küresel düzenin yerel toplumsal yapılar ve uluslararası hareketlilik biçimleri üzerindeki etkisi bakımından kadın için benzer dayatmaları içerdiği de söylenebilir.

Göç boyunca kadınların erkeklerden farklı olarak incelenmesi gerektiğine dair uluslararası boyutta ilk kurumsal değerlendirmeler 1975 yılında Meksika’da gerçekleşen “Birleşmiş Milletler Kadınlar Üzerinde Dünya Konferansı” ve 1980 yılında Kopenhag’da gerçekleştirilen “Kadınların On Yılı Üzerine Dünya Konferansı”nda öne çıkmıştır. Birleşmiş Milletler (BM) (1980: 63-66) tarafından Kopenhag’da gerçekleştirilen konferansın sonucunda yayınlanan “Report Of The World Conference Of The United Nations Decade For Women: Equality, Development And Peace” adlı raporda, “göçmen kadın” başlığı altında ilgili ülkelerin, göçmen kadınların iş gücü piyasasına erişimi söz konusu olduğunda cinsiyetlerinden kaynaklı ayrımcılığın ortadan kaldırılmasından tıbbi ayrımcılığın (sağlık ve hijyen) ortadan kaldırılmasına, göç ettikleri ülkenin dilini öğrenmesinde yardımcı olmalarından istisnasız tüm göçmen kadınların şiddet ve sömürü gibi çeşitli kötü muamelelerden korumaya çalışmalarına ve çaba göstermelerine kadar çeşitli konularda alınan kararları benimsemeleri gerektiğine ve uygulamalarına dair değerlendirmeler bulunmaktadır.

Kadının dezavantajlı konumuna dair anlatının yanında günümüzde kadının göç sürecindeki yerinin farklılaştığına ve göçün öznesi haline geldiğine dair bir görüş de vardır. Bunun en önemli nedeni olarak ise toplumsal yapıdaki dönüşümler gösterilmektedir. Bilhassa modernleşme ve küreselleşmenin sosyal hayattaki etkileriyle somutlaşan güncel ilişki biçimleri, statü ve rolleri yeniden tanımlamayı gerekli kılmıştır. Aile, bunun eşsiz bir örneğidir. Geleneksel aile yapısından modern aile yapısına geçiş, kadınların aile içindeki konumunun güçlenmesinde ve toplum içerisinde erkekler kadar görünür olup sosyal alanda söz hakkına sahip olma çabasında özel bir yere sahiptir (Şenol, 2020: 97). Bununla beraber kadının geleneksel performansının büyük bölümünün üretilip sergilendiği yer olarak ailedeki dönüşüm, etkisi itibarıyla oldukça güçlü olmasına rağmen göç sürecinde kadının konumunu belirlemede elbette tek belirleyici değildir. Sosyal değişimin yaşandığı alanlardan ekonomi, din, eğitim, siyaset ve diğer kurumlar da aileyle ve birbirleriyle etkileşim halinde bu yeniden üretim sürecinin paydaşlardır.

Göç sürecinde çeşitli nedenlerden ötürü kadınların her geçen gün daha aktif olmaya başlaması, göç üzerine yapılan çalışmaları da büyük oranda etkilemeye başlamıştır. Son dönemlerde göç üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında, “göç ve kadın”, “göçmen kadın”, “göçmen kadınların sorunları”, “göçmen kadınların sağlık durumları”, “göç eden kadınların eğitim durumları”, “göçmen kadın ve iş gücü” gibi çeşitli konularda literatürün zenginleştiği görülmektedir. Böylelikle literatüre yeni bir kavram girmiştir; “göçün feminizasyonu” (*feminization of migration*). İngilizce “*feminization*” kelimesi, Türkçede feminenleşme, kadınlama, kadınsılaşma ve feminizasyon olarak karşılık bulmaktadır. Feminizasyon, anlam verilmesi itibarıyla kadının nitelik ve/veya nicelik olarak öne çıkmasına, kadına dair özelliklerin veya görünümünün baskın yahut belirgin hale gelmesine ve hatta betimlediği ögenin kadına matuf dönüşümüne karşılık gelse bile “göçün feminizasyonu” kavramının daha spesifik bir yerde konumlandığı söylenebilir.

Uluslararası Göç Örgütü’nün (IOM) “Göç Terimleri Sözlüğü”nde göçün feminenleşmesi olarak yer alan bu kavram şu şekilde açıklanmıştır:

“Göçte gittikçe artan kadın katılımı (dünyadaki göçmenlerin %49’u kadın). Son yıllarda göçmenler arasında kadınların oranı büyük ölçüde değişmezken, göçte kadınların rolü ciddi anlamda artmıştır. Kadınlar artık bir hane üyesi olarak göç etmek yerine daha bağımsız bir şekilde hareket etmekte ve istihdama aktif olarak katılmaktadır. Göçte kadınların sayısındaki artış, cinsiyete dayalı bazı hassas göç biçimlerine yol açmıştır. Örneğin, ev hizmetlerinde ve bakım işlerinde çalışan kadınların ticari amaçlı göçü, seks sektörü için kadınların göç etmesi ve kadın ticareti ve evlilik amacıyla kadınların göç etmesi ve kadın ticareti ve evlilik amacıyla kadınların organize göçü. Bu istihdamların bir kısmının düzensiz olması nedeniyle, kadın göçmenler çoğu zaman istismar bakımından daha büyük risk altındadır.” (IOM, 2013: 38).

Oldukça karmaşık görünen bu tanımın aslında söz konusu kavram üzerine oluşan kakofoniye resmetmesi açısından faydalı olduğu söylenebilir. Zira “göçün feminizasyonu”ndan bahsedilirken kastedilenin ne olduğu konusundaki söylemde bir karmaşa görülmektedir. Buraya kadar anlatılanları toparlamak gerekirse “göçün feminizasyonu” üzerine öne çıkan değerlendirmelerin iki temel vurguyu ihtiva ettiği söylenebilir. Birincisi, herhangi bir göç sürecinde kadınların oranındaki artışa dair nicelik temelli açıklamalardan oluşurken ikincisi kadının konumu ve rolüne odaklanmıştır. Bunlara bağlı olarak yürütülen tartışmalar ise göçün birey olarak kadının özneleşimi ve aktivasyonu ile ilişkisiyle beraber göç sürecinde kadınların dezavantajlı durumu üzerinde şekillenmektedir.

Son yıllarda dünya genelinde kadın göçmenlerin oranında dişe dokunur bir yükselişten bahsetmek mümkün değilse bile sonraki bölümlerde görüleceği üzere bu hususta bölgesel ayrışmaların olduğu bir gerçektir. Kadın göçünde pozitif ayrışmaya konu olan bölgelerden yola çıkılacak olursa aslında yukarıda bahsedilen yaklaşımlardan ilki olmaksızın diğerinin genelleme yapmak adına yetersiz kalacağı söylenebilir. Nitekim -bölgesel göstergeler ışığında- kadının göç sürecinde nicelik itibarıyla belirginleşen görünürlüğü bir bakıma göç kararı alma ve harekete geçmede ortaya koyduğu bağımsız iradeyi irdelemek için yeterli bir sebep olabilir. Kadın için bu, yeryüzünde geniş bir etki alanına sahip patriyarkal yapının aile birleşimi amaçlı veya eşle birlikte göçünden ve insan ticaretinin zorunlu göç boyutundaki nesne halinden öte bir fenomendir. O halde “göçün feminizasyonu”nu, öncelikle verili bir göç sürecinde kadın göçmen sayısındaki artışa yahut en azından kadınlar lehine korunan oransal dağılıma paralel olarak kadının bu hareketlilik biçiminin gelişimi ve sonuçlarına olan görece etkisindeki artış olarak tanımlanabilir. Nitekim Thomas Faist (2010: 90-91) de göç-kalkınma ilişkisi üzerinden ele aldığı bu kavramı göçmen kadınların göçmen havaleleri bakımından erkeklere kıyasla daha güvenilir ve sadık ajanları olmakla birlikte cinsiyet eşitliği fikrinin taşıyıcıları kimliğiyle öne çıkmaları açısından değerlendirmiştir. Diğer yandan doğuşu ve sonuçları itibarıyla toplumsal değişimle ilişkilendirilebilecek olan bu kavram, yerel eşitsizliklerin benliğini saran tahakküm edici gücü karşısında kadının gösterdiği küresel boyutlu bir tepki zaviyesinden de anlam ifade edebilir. Böylesi bir tepki Michel Foucault’un (2014: 80-82) iktidar ilişkileri yaklaşımından yola çıkılarak “iktidar dispozitifini”ni anlamış olan bireyin yerel stratejiler karşısında mücadele alanını yeryüzü ölçeğinde genişlettiği bir direniş olarak okunabilir. Başka bir ifadeyle söz konusu tavır, yüzyılların bilindik tahakkümünden beslenen asimetrik bir çatışma ilişkisini yer değiştirme yoluyla rakip konumuna yükselmeye yarayan bir iktidar ilişkisine devşirme halidir.

Bu hususta kadınların göç söz konusu olduğunda gerçekten de bir “özne” olup olmadıklarının, eğer sözde ve görünümde “özne” durumundalar ise çeşitli etkenler dolayısıyla (siyasi, dini, kültürel, ekonomik, vb.) farklı sömürü biçimlerinde nasıl ele alındıklarını anlayabilmek adına, uluslararası ve ulusal düzeylerdeki çalışmalardan yola çıkarak aşağıdaki alt başlıklarda değerlendirmeler yapılacaktır.

İstatistiklerle uluslararası kadın göçü

Uluslararası kadın göçünü anlamak için öncelikle toplam uluslararası göçmen sayısına göz atmakta fayda vardır. Grafik 1’e göre cinsiyet fark etmeksizin uluslararası boyutta yer değiştirmeye konu olan göçmenlerin yıllara göre sayıları ve yüzdeleri verilmiştir.

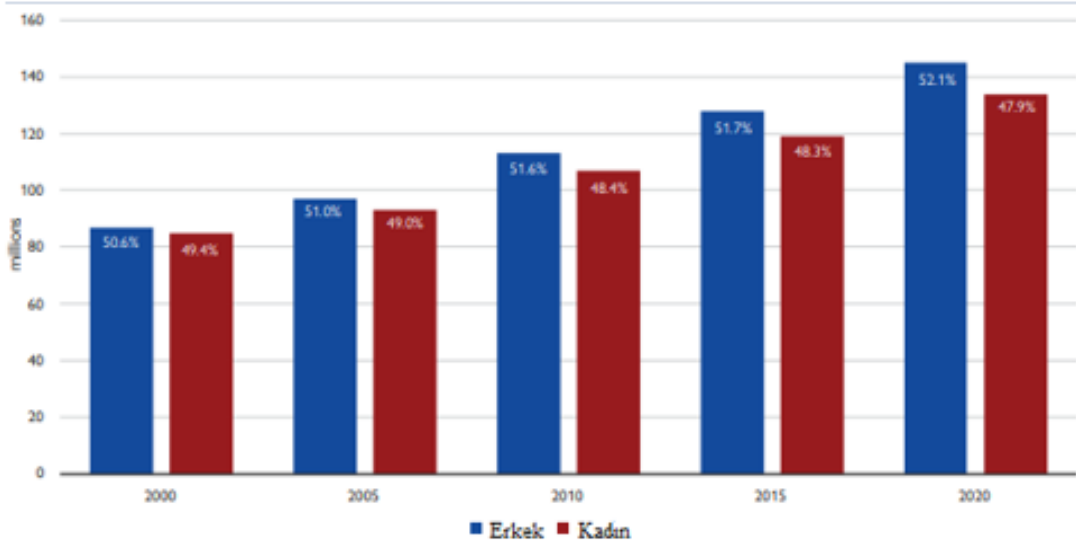
Grafik 1: Göçmenlerin uluslararası alandaki yıllara göre sayıları ve yüzdeleri

Yıllar	Göçmenlerin Sayısı	Göçmenlerin dünya nüfusundaki %si
1970	84 460 125	2.3
1975	90 368 010	2.2
1980	101 983 149	2.3
1985	113 206 691	2.3
1990	152 986 157	2.9
1995	161 289 976	2.8
2000	173 230 585	2.8
2005	191 446 828	2.9
2010	220 983 187	3.2
2015	247 958 644	3.4
2020	280 598 105	3.6

Kaynak: (IOM, 2022: 23)

Grafik 1 incelendiğinde 1970 yılından itibaren her beş yılda bir göçmenlerin sayılarında ve doğal olarak yüzdelerinde artışlar yaşandığı görülmektedir. 1970 yılından 2020 yılına kadar geçen elli yıllık süreç içerisinde 84.460.125 göçmen sayısının 280.598.105 göçmen sayısına çıktığı görülmektedir. Aradaki fark 196.137.980'dir. Neredeyse 200 milyona yakın bir fark bulunmaktadır. Özetle bu durum, elli yıllık süreçte uluslararası göçün dünya nüfusuna oranla artış gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Grafik 2: Yıllara ve cinsiyete göre uluslararası alanda göçmenlerin yüzdeleri

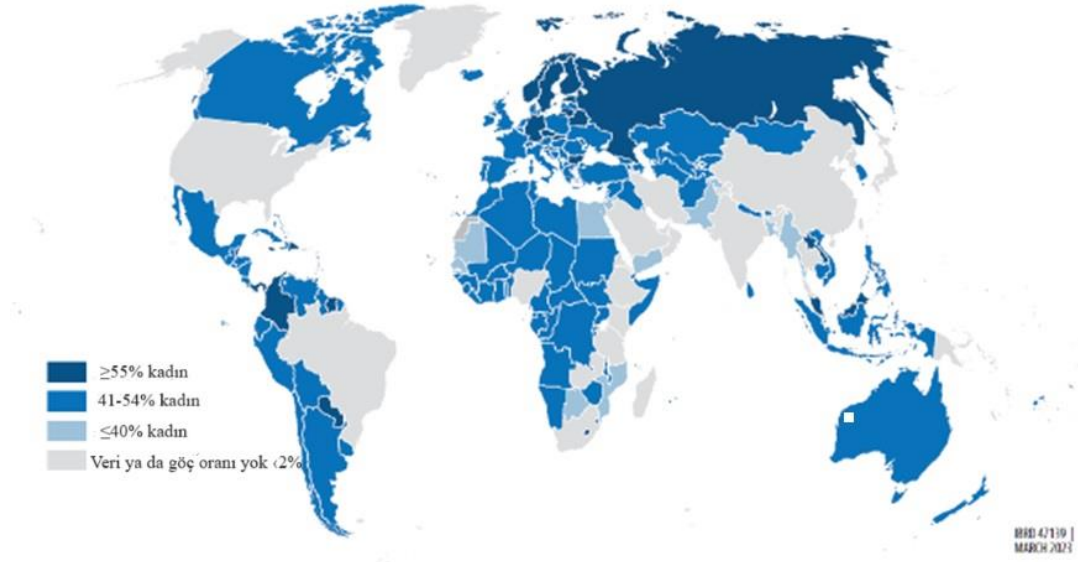
Kaynak: (IOM, 2022: 28)

Grafik 2'ye göre uluslararası alanda göç hareketini gerçekleştiren göçmenlerin yıllar bazında cinsiyetlerine göre yüzdeleri verilmiştir. 2000 yılı ve 2020 yılları arasında kapsayan yirmi yıllık süreç içerisinde göçmen erkeklerin yüzdelerinin göçmen kadınların yüzdelerine oranla biraz daha fazla olduğu görülmektedir. Bu küçük farka rağmen uluslararası göçte erkekler ve kadınların yirmi yıllık süreçte birbirine yakın seviyelerde aktif olduğunu söylemek mümkündür.

IOM'un (2024: 7-9) "Dünya Göç Raporu" adlı yayınında kadınların baskın olduğu ilk yirmi göçmen koridoru göç edilen ülkenin kökenine göre sırasıyla şu şekilde sıralanmıştır; kökeni Doğu Asya & Pasifik olan göçmen kadınların Filipinler'den Endonezya'ya, Endonezya'dan Hong Kong & Çin'e, Malezya'dan Bangladeş'e, Çin'den Bangladeş'e, Endonezya'dan Singapur'a, Tayland'dan Amerika'ya, Endonezya'dan Birleşik Arap Emirlikleri'ne ve Filipinler'den Amerika Birleşik Devletlerine göç koridorları oluşturmuşlardır. Kökeni Avrupa ve Orta Asya olan göçmen kadınlar Ukrayna'dan İtalya'ya, Bulgaristan'dan Türkiye'ye, Moldova'dan İtalya'ya, Almanya'dan Türkiye'ye ve Ukrayna'dan Almanya'ya göç koridorları oluşturmuşlardır. Kökeni Latin Amerika ve Karayipler olan göçmen kadınların Brezilya'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne ve Venezuela'dan Amerika Birleşik

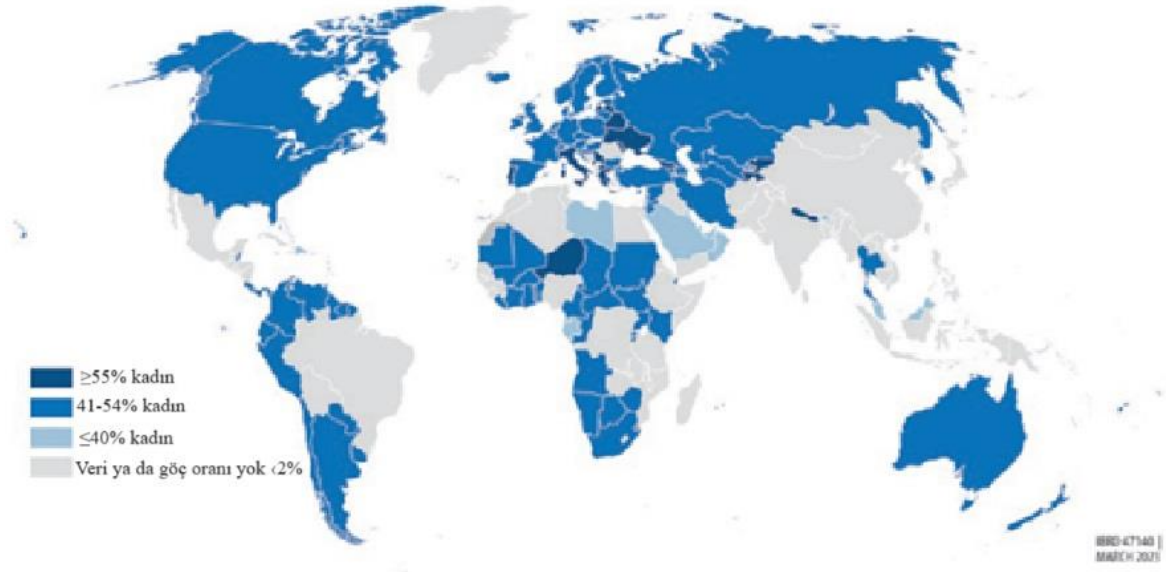
Devletleri'ne göç koridorları oluşturmuşlardır. Kökeni Orta Doğu ve Kuzey Afrika olan göçmen kadınların Irak'tan Türkiye'ye; kökeni Kuzey Amerika olan göçmen kadınların Kanada'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne; kökeni Doğu Asya olan göçmen kadınların Hindistan'dan Nepal'e ve Nepal'den Hindistan'a göç koridorları oluşturmuşlardır. Genel olarak bakıldığında her ne kadar Asya bölgesinden Asya bölgesine, Avrupa bölgesinden Avrupa bölgesine ve Amerika bölgesinden Amerika bölgesine göç akışlarının olduğu görülse de farklı bölgelerde de göç akışlarının olduğu görülmektedir. Aşağıda yer verilen Grafik 4'ten sonraki veriler ışığında hem aynı bölgeler hem de farklı bölgeler arasındaki kadın göçleri irdelenecektir.

Şekil 1: Kaynak ülkelere göre kadın göçü

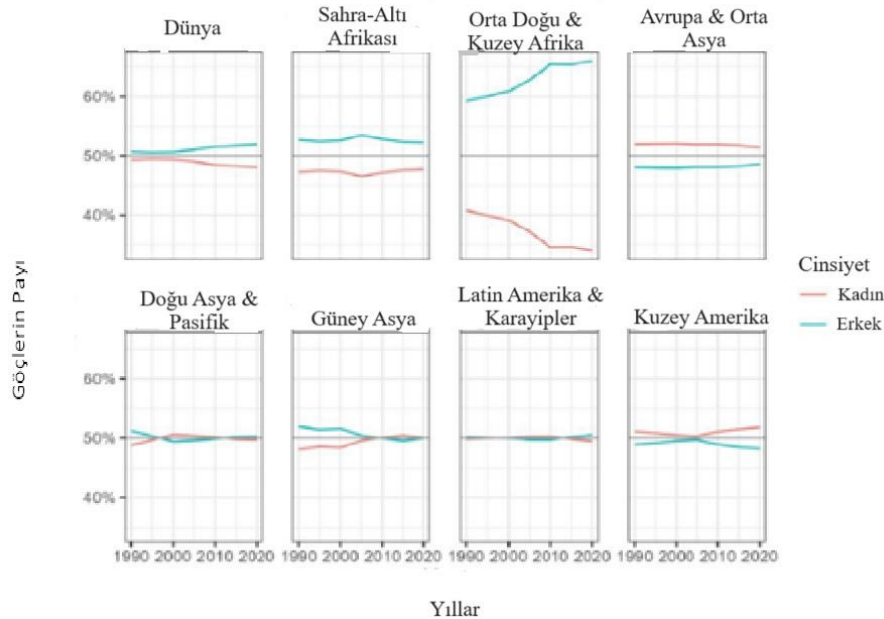

Kaynak: (World Bank, 2023: 119-120)

Göçmenlerin toplam nüfusun en az %2'sini oluşturduğu menşe ülkelerden akışların içinde kadınların payının gösterildiği Şekil 1'de görüldüğü üzere Rusya Federasyonu, İsveç, Norveç, Finlandiya, Estonya, Belarus gibi bazı Kuzey Avrupa ülkeleri, Bulgaristan, Almanya, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya gibi Avrupa ülkeleriyle bazı Latin Amerika ve Orta Asya ülkelerinin yanında Filipinler ve Tayland gibi bazı Güneydoğu Asya ülkelerinin kaynaklık ettiği göçlerin büyük kısmında kadınlar ve kız çocukları nicelik itibarıyla öne çıkmaktadır. Avrupa'nın büyük bir bölümü, Afrika'nın yarısından fazlası ve pek çok Orta Asya ülkesinin kaynaklık ettiği göçlerde ise kadınların, nicelik itibarıyla erkeklerle benzer oranlarda göçe dahil olduğu görülmektedir. Verilerin toplandığı tarih itibarıyla rapora tam olarak yansımamış olsa da Ukrayna kaynaklı göç için de bugünkü durum kadınların ve kız çocuklarının ağırlıkta olduğu bir görünüme sahiptir.

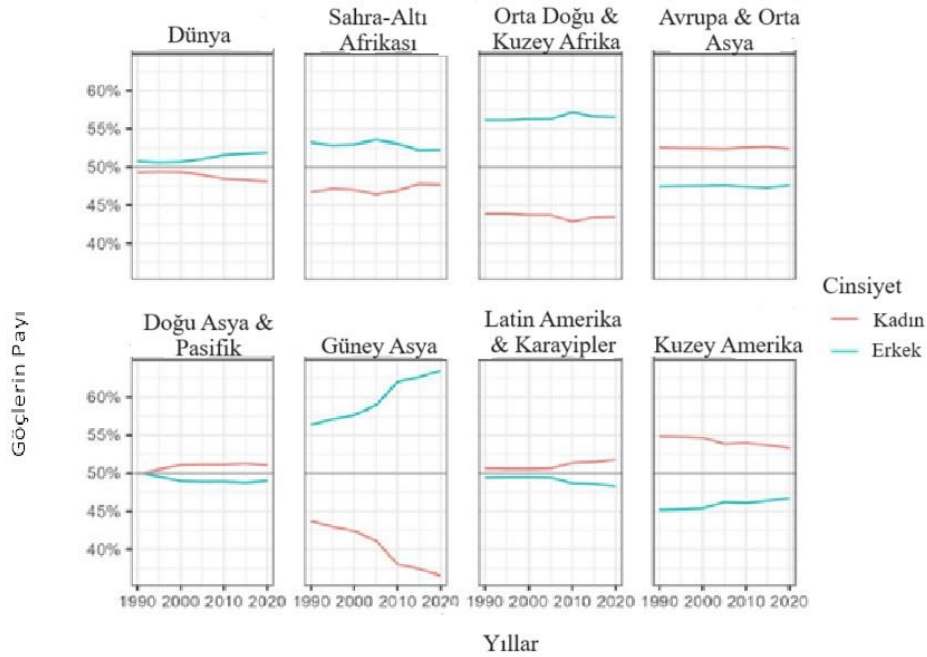
Şekil 2: Hedef ülkelere göre kadın göçü**Kaynak:** (World Bank, 2023: 119-120)

Şekil 2'ye bakıldığında ise göçmenlerin toplam nüfusun en az %2'sini oluşturduğu hedef ülkelerdeki göçmenler arasında kadınların payı Yunanistan ve İtalya'nın başı çektiği bazı Batı ülkeleri, Afrika'dan Nijer, Orta Asya'dan Kırgızistan, Tacikistan, Güneydoğu Asya'dan Nepal, Güney Amerika'dan Arjantin, daha az ölçüde Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya sayılabilir. Körfez ülkelerinde ve kadın göçüne kaynaklıkta önde giden ülkeler arasında yer alan Almanya ve İsveç'te ise kadın göçmen sayısı erkeklere göre daha düşüktür. Meseleye farklı bir sınıflandırma ile yaklaşmak adına dünya genelinin ve dünyanın yedi bölgesinin göç alma ve göç verme durumlarındaki kadın erkek oranları Global Knowledge Partnership on Migration and Development (KNOMAD) tarafından yayımlanan çalışmada UN DESA verilerine istinaden hazırlanmış olan aşağıdaki iki grafikte ayrıca sunulmuştur.

Grafik 3: 1990-2020 yılları arasında hedef bölgede ikamet eden göçmenlerin kadın ve erkek oranları**Kaynak:** (Abel, 2022: 12)

Grafik 3'e bakıldığında kadın göçmen oranının erkeklere oranla yüksek olduğu bölgeler Avrupa ve Orta Asya ile Kuzey Amerika olduğu anlaşılmaktadır. Uzak Doğu ve Pasifik, Güney Asya ile Latin Amerika ve Karayipler'de durum dengeli görünürken Sahra altı Afrika ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika'nın aldığı göçlerde erkek nüfusun çok daha baskın olduğu anlaşılmaktadır. Avrupa ve Orta Asya'nın refah düzeyi yüksek ülkeleri ile Kuzey Amerika'ya kadın göçündeki ağırlığın önemli bir bölümünün farklı profillerdeki işler için kadın emeğine olan talebe cevaben gerçekleştiği söylenebilir. Göç alan ülkelerin (görece) yüksek ekonomik düzeyi yüksek profilli işlerde çalışmak için göç eden kadınları da kendine çekmesine rağmen göçmen kadınların çalışma alanlarının başlıcaları hizmetler sektörünün alt kademelerinde yoğunlaştığı da bir gerçektir. Sağlık hizmetleri hariç tutulduğunda bunların yaşlı ve çocuk bakımı, ev işlerinde yardımcılık ve eğlence sektörü olarak öne çıktığı bilinmektedir. Elbette bu noktada çalışma hayatına katılımında cinsiyete dayalı engeller düzeyinin de önemi büyüktür. Nitekim Afrika ve Orta Doğu'ya kadın göçünün seyrinde bölge ülkelerindeki ekonomik kalkınma düzeyi kadar toplumsal cinsiyetin de rolü de dikkate alınmalıdır.

Grafik 4: 1990-2020 yılları arasında her bir kaynak bölgede doğan göçmenlerin kadın ve erkek oranları

Kaynak: (Abel, 2022: 13)

Grafik 4'te görüldüğü üzere kaynak bölgeye göre göçmen kadın oranları Grafik 3'de öne çıkan hedef bölgelerdekiyle büyük oranda benzerlik arz etmektedir. Bununla beraber Latin Amerika ve Karayipler ile Doğu Asya ve Pasifik ülkelerinden kadın göçünün erkeklerinkine oranla daha fazla olduğu da görülmektedir. Güney Asya, Sahra altı Afrika ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika'nın ise geçen yıllarla beraber kadın göçüne kaynaklık etmede erkeklerinkine kıyasla epeyce geride kaldığı anlaşılmaktadır. Gelişmiş Batı ülkelerinde kadın göçünün baskınlığı ile kadın göçünde görece bir kısıtlılığın görüldüğü bu üç bölgedeki durumu sosyo-kültürel gerçekliği dikkate alarak göçün feminizasyonu ile cinsiyete dayalı statü açısından okumak mümkündür.

Kaynak ülke ve hedef ülke arasındaki göç akışını hem kadın göçmenler hem de erkek göçmenler açısından çeşitli nedenlerle açıklamak mümkündür. Kadınlar için en önemli nedenler arasında sayılabilecek bir faktör "toplumsal cinsiyet eşitsizliği"dir. Bu durum kadınların göç akışında kimi zaman aynı bölgeden yine aynı bölgeye kimi zamanda yaşadığı bölgeden bambaşka bir bölgeye gitmesine kadar uzanan geniş bir yelpazedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili Dünya Ekonomik Formu (WEF) (2024: 20-28) tarafından yayımlanan çalışmada "ekonomik katılım ve fırsat", "eğitim kazanımı", "sağlık" ve "siyasi güçlendirme" parametreleri ışığında elde edilen verilerin bölgelere göre olan durumu, eşitsizliği en çok giderenden en az giderene şu şekildedir: Avrupa %75, Kuzey Amerika %74.8, Latin

Amerika ve Karayipler %74.2, Doğu Asya ve Pasifik %69.2, Orta Asya %69.1, Sahra Altı Afrika %68.4, Güney Asya %63.7 ve Orta Doğu ile Kuzey Afrika %61.7'dir. Parametreler tek tek ele alındığında ise hem dünya genelinde hem de bölgeler özelinde “eğitim kazanımı” (%94.9 oranında) ve “sağlık” (%96.0 oranında) söz konusu olduğunda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin çok yüksek oranlarda giderildiği ama “ekonomik katılım ve fırsat” (%60.5 oranında) ve özellikle “siyasi güçlendirme” (%22.5 oranında) söz konusu olduğunda bu oranların daha düşük seviyede kaldıkları anlaşılmıştır.

Migration Data Portal'ındaki (2020) uluslararası kadın göçmen sayılarına bölgesel açıdan bakıldığında yukarıda yer verilen toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesindekilerle paralel sonuçlar ortaya çıkmıştır. Uluslararası kadın göçmenlerin sayılarının en çoktan en aza olduğu bölgeler 2020 yılı itibari ile şu şekildedir; 44.7 milyon kadın göçmen ile Avrupa, 37.7 milyon kadın göçmen ile Amerika, 35.8 milyon kadın göçmen ile Asya, 12 milyon kadın göçmen ile Afrika ve 4.7 milyon ile Okyanusya'dır. 2000 yılında da en çoktan en aza sıralama yapıldığında 29.4 milyon kadın göçmen ile Avrupa, 23.6 milyon kadın göçmen ile Amerika, 22.8 milyon kadın göçmen ile Asya, 7.1 milyon kadın göçmen ile Afrika ve 2.7 milyon kadın göçmen ile Okyanusya şeklinde sonuç ortaya çıkmıştır. Bu oranlar 2005 ve 2010 yıllarında da düzenli artmış ve sıralama 2000 ve 2020 yıllarında olduğu gibi değişmemiştir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin daha az olduğu bölgelerde kadın göçmenlerin sayısının daha fazla olduğu ancak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin daha fazla olduğu bölgelerde ise kadın göçmen sayılarının daha az olduğunu söylemek mümkündür. Stouffer'ın (1940) da ifade ettiği üzere hedef ülkedeki yeni fırsatların (ki bu durumda başta ekonomik fırsatlar gelmektedir) göç mesafesindeki uzaklığın üstünü örttüğü anlaşılmaktadır. Aşağıdaki örnek çalışmalarda da görüldüğü üzere “yeni bir fırsat” için kadınların, kendi yaşadıkları yerleşim bölgelerindeki eksikliklerden dolayı aynı ya da farklı yerleşim bölgelerine gittiklerini ve kısmen mesafelerin uzunluğunun önemini yitirdiği anlaşılmaktadır.

Bu durum ile alakalı olarak Cummings, vd., (2015: 1-6) çalışmalarında göçmenlerin göç kararını almalarında kişisel ve siyasi güvenlik ile güvenli bir geçim kaynağı arayışının önem taşıdığı ve bundan dolayı da bu imkanları sağlayamayan ülkelerden insanların Avrupa'ya göç etme kararı aldıklarını ve de Avrupa'ya ulaşabilmek adına düzenli göçlerin yanı sıra düzensiz göçlerinde yaşandığının altını çizmişlerdir. Farklı bölgeler arası göç akışının yanı sıra aynı bölgelerdeki göç akışını ele alan çalışmalarda mevcuttur. Nandy (2017: 349), aynı bölgelerdeki göç akışını irdelediği çalışmasında kadın göçünün önemi üzerinde durmuş, az gelişmiş ülkelerde yaşayan insanların daha iyi bir yaşam umuduyla gerek yasal gerek yasadışı yollarla özellikle Amerika ve Avrupa ülkeleri tarafından ağırlandıkları bunun nedeninin ise bu bölgedeki ülkelerin ucuz işgücüne duydukları ihtiyaç olmasının altını çizmiştir. Bu çalışmada aynı zamanda Grafik 1'den sonraki paragrafta da değinildiği üzere, kadın göçmenlerin kullandığı göçmen koridorlarından biri olan Nepal'den Hindistan'a göçün neden gerçekleştiği üzerinde durulmuştur. Nepal'den Hindistan'a göçte de tıpkı Avrupa ve Amerika ülkelerine gerçekleştirilen göçler gibi daha iyi bir yaşam umudu ile gidildiği ancak hedef ülke olarak Hindistan'ın seçilmesinin nedenin ise daha ucuz ve kolay bir şekilde ulaşımın olduğu söylenmiştir (Nandy, 2017: 350).

Sorana Toma ve Eleonora Castagnone (2015) Batılı ülkelere göçü konu alan çalışmalarında Batı Afrika'da yer alan Senegal ülkesinden insanların Fransa'ya daha önceden göç ettiklerini ve bunun kökeninin Fransa ile olan sömürge ilişkisine dayandığını ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Fransa'da yabancı işçileri çekme politikası uygulandığını bunun nedeninin ise ekonomik büyüme ve yeniden yapılanma ile ilgili olduğu belirtmiştir. Ancak daha sonra Fransa'nın bu politikayı sınırlandırması ve Senegal'in mevcut ekonomik durumlarının kötü olması nedeniyle göç akışının İspanya ve İtalya'ya da yansıdığını ifade etmiştir. Aynı şekilde Sophie Vause ve Sorana Toma (2015), göç akışını ele aldıkları çalışmalarında Demokratik Cumhuriyeti ve Senegal ülkelerinde siyasi sıkıntılar ve kötü ekonomik koşullar, aile birleşimleri nedeniyle insanların Avrupa ülkelerine göç ettiklerini, özellikle İspanya ve İtalya'da Senegal'den gelen insanların daha yoğunlukta olduğu, Fransa ve Birleşik Krallık'ta ise Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nden gelen insanların daha yoğunlukta olduğunu dile getirmişlerdir.

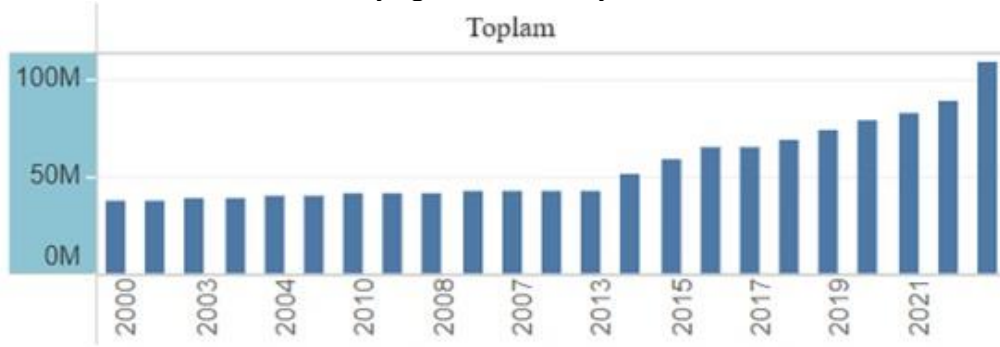
Buraya kadar olan kısımda göç akışında kadınların ve erkeklerin istatistiki oranları yanı sıra dünya, bölge ve ülke genelinde kadınların en çoktan en aza göç ettikleri yerler çeşitli veriler ışığında değerlendirilmiştir. Bundan sonraki alt başlık boyunca kadınların göç etme nedenleri incelenecektir.

Kadınların göç etme nedenleri

Göç söz konusu olduğunda hem erkeklerin hem de kadınların bazı benzer itici ve çekici faktörler nedeniyle hareket ettikleri bilindik bir durumdur. Bu faktörlerin açılımında ise Lee'nin (1966) de bahsettiği gibi iş gücü arz ve talebi, güvenlik sorunları (savaş, terör, çatışma), siyasi baskılar, dini-kültürel baskılar, doğal afetler, salgın hastalıklar, eğitim, evlilik vb. gibi hususlar öne çıkmaktadır. Bazı göç etme nedenleri ise cinsiyete göre farklılaşabilmekte ve hatta cinsiyetle özdeşleşebilmektedir. Örneğin evlilik, aile birleşimi veya boşanma, cinsiyete dayalı ayrımcılık, şiddet, baskı, eşitsizlik, vb. gibi pek çok etken kadınların göç etmesiyle yakından ilişkili olarak kabul edilmektedir. Kadınların göç etme nedenleri ile alakalı olarak akademik literatüre bakıldığında da yukarıda bahsi geçen birçok konunun irdelendiği görülmektedir. Bu hususta kadınların göç etme nedenleri alt başlığının altında “zorla yerinden edilme”, “evlilik amaçlı göç”, “aile birleşimi amaçlı göç” ve “işgücü amaçlı göç” nedenleri tek tek ele alınacaktır.

Dünya genelindeki uluslararası göçlerin dünya nüfusuna oranındaki oldukça sınırlı artışa rağmen 2013 yılından itibaren zorla yerinden edilmelerde radikal bir değişim gerçekleşmiştir. Grafik 5'te açıkça görülen bu dramatik durum kısmen ülke içinde yerinden edilmeler sebebiyle gerçekleşmişse de mültecilik ve sığınmacılık başta olmak üzere uluslararası koruma gerektiren farklı statülerdeki kimselerin sayısı da bu genel eğilime paralel artış göstermiştir.

Grafik 5: Dünya genelinde zorla yerinden edilenler

Kaynak: (MPI, 2023)

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) (2023a) raporuna göre 2022 sonu itibarıyla dünya genelinde zorla yerinden edilmiş kişi sayısı (UNHCR ve UNRWA gözetiminde olanlar) 108,4 milyon olarak görünmektedir. Zorla yerinden edilenler kapsamında değerlendirilen bu kimseler; mülteciler, sığınmacılar, ülke içinde yerinden edilenler ve uluslararası koruma ihtiyacı duyan diğer kişilerden oluşmaktadır. Bu sayının 57,3 milyonu ülke içinde zorla yerinden edilmiş kimselerden oluşurken uluslararası koruma ihtiyacı duyan diğer kişilerden oluşan 5,2 milyonluk kısmının ise ne kadarının uluslararası boyutta bir yerinden edilmeye konu olduğu bilinmemektedir. Toplam sayıdan ülke içinde yerinden edilenler çıkarıldığında kalan 51,1 milyonun 35,3 milyonu (Türkiye'de bulunup da hukuken mülteci statüsü alamayanlar da dahil) mültecilerden ve 5,4 milyonu sığınmacılardan oluşmaktadır. Böylece uluslararası boyutta yerinden edildiği kesin olarak bilinen Birleşmiş Milletler (BM) gözetimindeki kişi sayısının en az 40,7 milyon olduğunu söylemek mümkündür. Dünya genelinde uluslararası zorla yerinden edilen kişi sayısına ulaşmak için bu sayıya uluslararası koruma ihtiyacı duyan diğer 5,2 milyon kişiden uluslararası boyutta bir yerinden edilmeye konu olanları eklemek gerekecektir. Nihayetinde toplam sayısı 40,7 milyon (+) olarak kabul edilebilecek bu kimselerin cinsiyete göre dağılımı hakkında raporda mülteci kapsamında değerlendirilenler ve vatansız kimselerin bir bölümüne dair bilgi mevcuttur. Buna göre, 2022 yılı sonunda, dünya çapında bildirilen 35,3 milyon mültecinin

(Türkiye’de bulunup da hukuken mülteci statüsü alamayanlar da dahil) %41’i çocuklardan, %29’u yetişkin erkeklerden, %30’u ise yetişkin kadınlardan oluşmaktadır. 2000’li yıllar boyunca hemen hemen eşit veya erkek sayısının biraz daha fazla olduğu mülteci sayısı 2022 yılı sonunda kadınlarda erkeklere oranla küçük bir artış göstermiştir. Bu durum Ukraynalı mültecilerin içindeki yüksek kadın oranıyla ilişkilidir.

Raporda uluslararası koruma ihtiyacı duyan diğer 5,2 milyon kişinin ise 2022 yılı sonu itibarıyla 4.4 milyonu vatansız kimselerden oluşmakta ve bunların ne kadarının uluslararası yerinden edilmeye konu olduğu bilinmemektedir. Bildirilen 4,4 milyon vatansız kişinin yüzde 75’i için cinsiyete göre ayrıştırılmış veriler mevcuttur. Vatansız nüfusun yüzde 75’i için mevcut olan verilere göre, kadın ve kız çocuklarının oranı %51 ile erkeklere ve erkek çocuklarına kıyasla biraz daha fazla vatansızdır. Rapora bakarak uluslararası boyutta yerinden edilenlerin cinsiyete göre dağılımı hakkında kesin sayılar vermek mümkün olmasa da mevcut verilerin kadın ve erkek oranlarının birbirine oldukça yakın seyrettiğini işaret ettiği görülmektedir.

Zorla yerinden edilme söz konusu olduğunda gündemde genel olarak savaş ve silahlı çatışmalar dolayısıyla Suriye, Ukrayna ve Afganistan ilk akla gelen ülkeler olmaktadır. UNHCR’nin resmi internet sitesinde yer alan resmi istatistiklere göre, 16 Mayıs 2024 tarihli son güncellenme incelendiğinde Avrupa ülkelerine Ukrayna’dan gelen mültecilerin sayısı 5.942.300’e ulaşırken; 27 Mart 2024 tarihli son güncelleme incelendiğinde ise Ukrayna’dan gelen mültecilerin 541.200’ü Avrupa ülkeleri dışındaki başka ülkelere gitmişlerdir (UNHCR, 2024a). Ukraynalı mültecilerin sayıları 6.483.500’ü bulmuştur. Afganistan için UNHCR’nin 31 Aralık 2023 tarihli son güncellemeleri incelendiğinde Afganistanlı mültecilerin toplam sayısının 5.464.680 olduğu ve bu mültecilerin %62,8’inin (3.431.680) İran’da, %36,8’inin (2.011.500) Pakistan’da, %0,2’sinin (9.400) Özbekistan’da, %0,2’sinin (8.500) Tacikistan’da ve %0,1’inin (3.600) Türkmenistan’da kayıtlı olduğu görülmektedir (UNHCR, 2023b). Suriye için UNHCR’nin 16 Mayıs 2024 tarihli son güncellemeleri incelendiğinde de mültecilerin %62,2’sinin (3.115.344) Türkiye’de, %15,6’sının (779.645) Lübnan’da, %12,7’sinin (634.728) Ürdün’de, %5,6’sının (282.620) Irak’ta, %3,1’inin (156.213) Mısır’da ve %0,9’unun (43.283) Diğer (Kuzey Afrika) ülkelerde kayıtlı olduğu anlaşılmaktadır ve toplam sayıları ise 5.011.833’tür (UNHCR, 2024b).

Zorla yerinden edilmeye birlikte ele alınabilecek bir öge ise “insan ticaretidir”. İnsan ticareti de en az diğer suçlar kadar önemli bir insanlık suçudur ve uluslararası boyuttadır. Yukarıda da değinildiği üzere savaş, silahlı çatışmalar ve ekonomik yetersizlikler başta olmak üzere birçok neden dolayısıyla insanlar yaşadıkları yerlerden başka yerlere gitmek mecburiyetinde kalmaktadırlar. Göç etmek durumunda kalan bu insanlar, kimi zaman yasal yollarla göç sürecini gerçekleştirirler de kimi zaman yasal olmayan yollarla da gerçekleştirmek durumunda kalmaktadırlar. İnsan tacirleri için yasal olmayan yollardan gelen göçmenler (özellikle kadın göçmenler) önemli bir gelir elde etme kaynağı olarak görülmektedir. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi’nin (UNODC) (2024) “Global Report On Trafficking In Persons 2024” adlı yayınında insan ticaretinin dünya genelindeki en geniş özeti şu şekildedir; insan ticaretine maruz kalan mağdurların %62’sini yetişkinler (%39 kadın ve %23 erkek), %38’ini çocuklar (%22 kız çocuğu ve %16 erkek çocuğu) oluşturmaktadır. İnsan ticareti konusuna göre ayrıldığında ise zorla çalıştırma amaçlı insan ticaretinin ve cinsel amaçlı insan ticaretinin ağırlık bastığını söylemek mümkündür. Zorla çalıştırma amaçlı insan ticaretine cinsiyet açısından bakıldığında kadınların oranı yaş fark etmeksizin toplam %33 iken erkeklerin oranı yaş fark etmeksizin toplam %67’dir. Cinsel amaçlı insan ticaretinde ise kadınların oranı yaş fark etmeksizin toplam %92 iken erkeklerin oranı yaş fark etmeksizin toplam %6’dır. Dünya genelinde cinsiyet ve yaş fark etmeksizin insan ticareti mağdurlarının uyruklarına göre oranlarına bakıldığında en çok %31 ile Afrika olduğu ardından ise %27 ile Avrupa, %23 ile Asya, %16 ile Amerika ve %5 ile Orta Doğu olduğu anlaşılmaktadır. Sahra-altı Afrika’da yaş fark etmeksizin mağdurların oranı kadınlarda %71 iken erkeklerde %29’dur. Amerika’da mağdurların %82’si kadinken, %18’i erkeklerdir. Doğu Asya’da mağdurların %79’u kadinken, %21’i erkeklerdir. Güney Asya’da mağdurların %61’i kadinken, %39’u erkektir. Doğu Avrupa’da mağdurların %82’si kadinken, %18’i erkektir. Batı ve Güney Avrupa’da mağdurların %74’ü kadinken, %26’sı erkektir. Orta Asya’da ise mağdurların %61’i kadinken, %39’u erkektir. Bu verilerin ışığında erkeklere oranla

kadınların gerek dünya genelinde gerekse bölgeler bazında açık ara farkla insan ticareti mağduru olduklarını (genel olarak cinsel amaçlı insan ticareti mağduru olduklarını) söylemek mümkündür.

Karamo Faruk Konneh'in (2023) insan ticaretini incelediği çalışmasında, insan tacirlerinin genellikle Afrikalıları sömürdüklerini, bunun nedeninin ise yoksulluk, yüksek işsizlik düzeyi, savaş, istismar, yerinden edilme, umutsuzluk vb. gibi birçok nedenden dolayı insanların başka ülkelere göç etmek istemeleri ve bu hususta tacirlerin, daha iyi bir yaşam umuduyla yola çıkan bu insanları çeşitli tuzaklara çektiklerinden bahsetmektedir. Konneh'in (2023: 159-160) Türkiye'de yaşayan insan ticareti mağduru olan Afrika uyruklu kadınlarla yapılan görüşmelerde çeşitli şekillerde kandırılarak (çalışma koşulları, Avrupa ülkelerine geçebilmek için Türkiye'ye gelme, vb.) zorla evlendirildikleri, zorla çalıştırıldıkları ancak ücretlerini alamadıkları gibi birçok durumun yaşandığı görülmüştür.

Bir diğer göç etme nedeni olan evlilik amaçlı göç söz konusu olduğunda erkeklerden ziyade kadınların daha çok ön planda yer edindikleri görülmektedir. Adeta kadınlar ve evlilik göçleri birbirleri ile özdeşleşmiş durumdadır. Bunun en temel nedeni gerek iç göç gerekse dış göç söz konusu olduğunda bir evlilik durumu gerçekleştiği zaman genel olarak, erkeğin kadının yanına yerleşmesinden ziyade kadının erkeğin yanına yerleştiği görülmektedir. Bu durum, geçmişten günümüze devam etmekte olan "bağlantılı göç" ile de ilişkilendirilebilir. Bağlantılı göç durumunda daha çok ataerkil toplumlarda rastlanılan aile reisinin veya aile büyüğünün, verdiği karara yani erkeklerin verdiği karara kadınların uyum göstermesi gerekmektedir (Şenol, 2020: 101). Bağlantılı göçte olduğu gibi evlilik amaçlı gerçekleşen göçte de aslında ağırlıklı olarak kadınların erkeklerin peşinden göç ettikleri anlaşılmaktadır. Kısaca evlilik göçü, evlilik gerekçesiyle kişilerin (ki özellikle kadınların) yaşadıkları yerden başka bir yere göç etmeleri ile oluşmaktadır (Erkeç, 2017: 22).

Evlilik göçü literatürde "evlilik için göç" ve "göç için evlilik" şeklinde ele alınabilmektedir (Adiller, 2016: 77-79). Evlilik için göç yukarıda da değinildiği üzere gerçek bir evlilik sonucu aile bireylerinin yer değiştirmesi ile oluşurken göç için evliliğin farklı bir amacı bulunmaktadır. Göç için evlilik söz konusu olduğunda çiftlerin amacı gerçek bir evlilik değil, oturma izni alabilmektir. Bu evlilik biçimine "sahte, anlaşmalı, çıkar, kâğıt, beyaz" evlilik isimleri de verilmektedir. İngilizce literatürde "*Sham Marriage*", "*Fake Marriage*" ve "*Marriage Fraud*" olarak anılan bu duruma dair pek çok ülkede yaşanan olaylar ve hükümetlerin caydırıcı yasal düzenlemeleri mevcuttur. Sözelimi Euronews'in (2021) resmi internet sitesinde yer alan, "Fransa'da 'Sahte Evlilik' Organize Eden Bir Kadın Tutuklandı: Evde Çok Sayıda Gelinlik Bulundu" haber başlığının içeriğine bakıldığında, Fransa'nın Ardennes bölgesinde insanların oturma izni alabilmeleri için sahte evlilikler düzenleyen bir kadının tutuklandığı ve bu kadının ailesiyle birlikte yakalanana kadar en az seksen sekiz sahte evlilik düzenlendiği anlaşılmıştır.

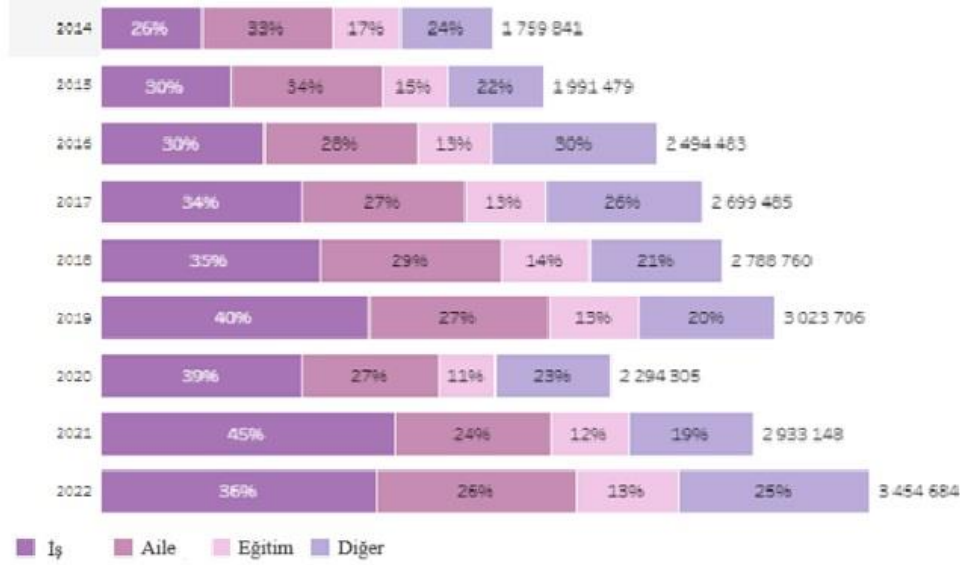
Amacı fark etmeksizin evlilik göçünün en sık görüldüğü ülkelere bakıldığında ilk sırada Hindistan, Çin, Filipinler, Bangladeş ve Tayland gibi ülkeler yer almaktadır. Genel olarak bu Asya ülkelerinden Amerika ve Avrupa ülkelerine doğru bir evlilik göçü hareketinin gerçekleştiği görülmektedir. Özellikle Hindistan, evlilik göçü söz konusu olduğunda ilk sırada yer almaktadır. Hindistan'dan Birleşik Krallık'a doğru gerçekleşen evlilik göçlerinin çok fazla olduğu ve geçmiş yıllarda bu göçleri sınırlandırabilmek adına daha ülkeye girmeden kadınlara havaalanlarında sert yaptırımlarda bulunduğu bilinmektedir (Erkeç, 2017: 29).

Hindistan Merkezi İstatistik Ofisi'nin (2021) "Hindistan'da Göç 2020-2021 Raporu"na bakıldığında, Hindistan'da kadınların %86.8'i evlilik nedeniyle göç etmişlerdir. Hindistan'ın kırsal bölgesinde yaşayan kadınların %93.8'i, kentsel bölgede yaşayan kadınların ise %69.5'i evlilik amaçlı göç ettikleri anlaşılmaktadır. Erkekler açısından bakıldığında ise kırsal alanda yaşayanların %11.8'i, kentsel alanda yaşayanların %2.7'si evlilik amaçlı göç ettikleri görülür. Cinsiyet açısından bir karşılaştırma yapıldığında Hindistan'da evlilik göçünü açık ara bir farkla kadınların gerçekleştirdiği söylenebilir. Bu durum yukarıdaki değerlendirmeleri doğrulamaktadır. Kadınların yaşadığı yerleşim yerleri açısından bakıldığında ise kırsal alanda yaşayan kadınların kentsel alanda yaşayan kadınlara oranla daha fazla evlilik göçünü gerçekleştirdikleri ifade edilebilir.

Kore Cumhuriyeti ya da en bilinen adıyla Güney Kore'ye de bakıldığında Taehoon Lee'nin (2023) Güney Kore'ye gelen insanların ne amaçla geldiği hakkında hazırladığı çalışmaya bakıldığında, Güney Kore'ye gelen göçmen kadınların %22.2'si evlilik amaçlı gelmişlerdir. Bu oran göçmen erkeklerde ise %4'tür. Hindistan'da da görüldüğü gibi Güney Kore'de de evlilik göçünde kadınlar ilk sırada yer almaktadırlar. Aynı çalışmada 2009-2020 yılları arasında evlilik amacıyla Güney Kore'ye gelen kadınların sayıları bir grafikte verilmiştir ve bu grafiğe göre yaklaşık on bir yıldır göçmen kadınların sayısı her yıl 100.000'ini aşmıştır. Göçmen erkeklerde ise bu sayılar 2009-2020 yılları arasında her yıl 50.000'inin altında kalmıştır.

Aile birleşimi amaçlı göçte tıpkı evlilik göçü gibi oldukça önemli göç nedenlerinden biridir. Ancak literatürde aile birleşimi amaçlı göçün, çok fazla yer aldığı görülmemektedir. Eldeki veriler çok kısıtlı olduğundan kadınların mı yoksa erkeklerin mi daha çok bu göç türünü tercih ettikleri hakkında ikili bir karşılaştırmanın yapılabilmesi mümkün olmadığından genel hatlarla bakmakta yarar vardır.

Grafik 6: Avrupa Birliği ülkelerinde türlere göre oturma izinleri

Kaynak: (Eurostat, 2024)

Grafik 6, Avrupa Birliği "Göç ve Demografi Bilgi Merkezi Veri Portalı"ndan (KCMD) alınmıştır. Grafik 6'ya bakıldığında Avrupa Birliği ülkelerinde göçmenlere "iş", "aile", "eğitim" ve "diğer" türlerinde oturma izni verilmektedir. 2014-2022 yıllarını kapsayan grafiğe göre Avrupa Birliği ülkelerinin oturma izinlerinin başında "iş" oturma izni gelmektedir. 2014 yılında %33 ve 2015 yılında %34 oranı ile "aile" oturma izni ilk sırada yer alırken, 2016 yılı itibarıyla ikinci sırada yer almaya başlamıştır. Sekiz yıllık süreç içerisinde "aile" oturma izni alan göçmenlerin oranında belirli bir artış ya da azalış olmamıştır.

Migration Data Portal'ın (2023a) verilerine bakıldığında ise 2003, 2010 ve 2023 yılları arasında ülkeye giren toplam aile göçmeni sayısı Avrupa ülkelerinin bazılarında şu şekildedir: Almanya'da 2003 yılında 76.1 bin, 2013 yılında 56 bin, 2023 yılında 115 bin; İsveç'te 2003 yılında 25.3 bin, 2013 yılında 29.5 bin, 2023 yılında 22.7 bin; İtalya'da 2003 yılında 68.6 bin, 2013 yılında 108.4 bin, 2023 yılında 127.3 bin; Birleşik Krallık'ta 2003 yılında 43.6 bin, 2013 yılında 48.2 bin, 2023 yılında 112.2 bindir. Avrupa ülkeleri dışında kalan diğer ülkelerde ise veriler şu şekildedir: Avustralya'da 2003 yılında 40.1 bin, 2013 yılında 60.2 bin, 2023 yılında 52.5 bin; Kanada'da 2003 yılında 70.7 bin, 2013 yılında 83.4 bin, 2023 yılında 97.4 bin; Amerika Birleşik Devletleri'nde 2003 yılında 490.1 bin, 2013 yılında 649.8 bin, 2023 yılında 785.9 bin; Japonya'da 2003 yılında 30.9 bin, 2013 yılında 20.6 bin, 2023 yılında 19.3 bin; Kore Cumhuriyeti'nde 2003 yılında 23.3 bin, 2013 yılında 26.3 bin ve 2023 yılında ise 16 bin kişi ülkeye giren toplam aile göçmen sayısını oluşturmaktadır. Bahsi geçen ülkelerin 2023 yılı baz alındığında ülkelere gelen aile göçmenlerinin sayısının en çok olduğu ülke Amerika Birleşik Devletleri olmuştur.

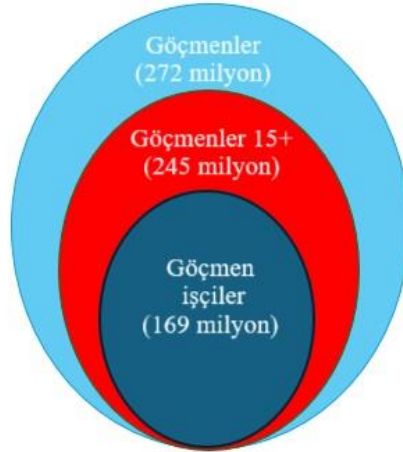
Amerika Birleşik Devletleri'nden sonra sırasıyla İtalya, Almanya, Birleşik Krallık, Kanada, Avustralya, İsveç, Japonya ve Kore Cumhuriyeti gelmektedir.

Göç söz konusu olduğunda kadınların daha önce yukarıdaki bölümlerde de belirtildiği üzere, işsizlik gibi ekonomik sıkıntılar ve bu sıkıntılardan ve diğer pek çok etkenden kaynaklı olarak daha iyi yaşam koşulları arayışıyla yaşadıkları yerlerden başka yerlere taşınabilmektedirler. Kaldı ki akut yerinden edilmeler dışındaki göçlerin genelinde ekonomik gerekçelerin doğrudan veya dolaylı olarak birincil etkiye sahip olduğu bilinmektedir. Bu doğrultuda uluslararası göçlerde kadınların oluşturduğu ağırlığın temel sebeplerinden birinin “kadın işi” olarak kabul gören “ev içi hizmetlere” ve “bakım hizmetlerine” yönelik duyulan yoğun istihdam arayışı olduğu söylenebilir.

Genele oranla oldukça az sayıda gerçekleşen nitelikli insan göçü bir kenara bırakıldığında işçi göçlerinde emek piyasasına katılım, sadece cinsiyete göre ayrılmış işler kriterine değil ikiye bölünmüş emek piyasasının kurallarına da tabidir. 20. yüzyılın bir gerçeği olarak sanayileşmiş bölgelerde acemi genç işçiler, köylüler ve kadınlarla beraber göçmenler, ikincil sektör olarak adlandırılan tehlikeli, düşük getirili veya çekiciliği düşük işlerde çalışmak zorunda kalmışlardır (Piore, 1978: 1979). Zamanla gelişmiş ülkelerdeki çalışma şartlarında belirli ölçüde düzenlemeler yapılmış olmasına rağmen emek piyasasındaki söz konusu bölünmelerin ortadan kalktığını söylemek mümkün değildir. Bu minvalde de Haas, Castles ve Miller (2022: 93-94) da göçmen işçilerin önemli bir bölümünün kadınlardan oluştuğunu ancak iş deneyimi açısından göçmen kadınların ve erkeklerin belirgin biçimde farklılaştığını ifade etmişlerdir. Nihayetinde göçmen kadınların daha çok, tekrara dayanan fabrika işlerine ve kişisel hizmetler gibi az tercih edilen mesleklere yöneldikleri anlaşılmaktadır. Maalesef ki bu tespitin günümüzde de devam eden bir durumu büyük oranda temsil ettiğini söyleyebilmek için yeterli veri mevcuttur.

Uluslararası alanda genel olarak işgücü amaçlı göç söz konusu olduğunda son yıllarda kadınların - erkeklerin gerisinde kalmalarına rağmen- bu göç türünde ciddi bir paya sahip olduğu bir gerçektir. Ancak göçmen kadın ve göçmen erkeklerin istihdam edildikleri sektörlerde farklılıklar söz konusudur. Aşağıdaki tablolarda da görüleceği üzere göçmen kadınlar en çok hizmet sektörü içerisinde istihdam edilmektedirler.

Grafik 7: Göçmen işçilerin tahmini sayısı

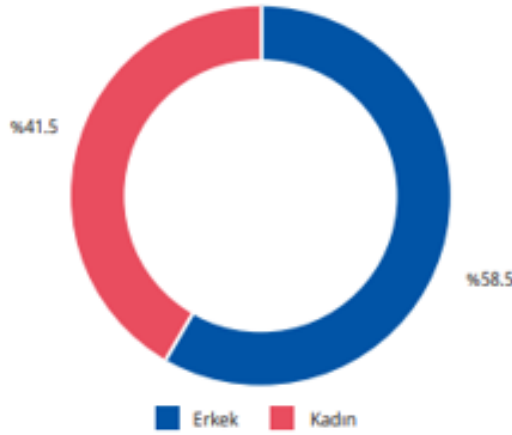

Kaynak: (ILO, 2019: 4)

Grafik 7'ye göre ILO'nun 2019 yılındaki tahmini verilerine göre uluslararası alanda 272 milyon göçmen bulunmaktadır ve bu göçmenlerin 169 milyonu işçidir. Bu verilere göre göçmenlerin toplamının yarısından fazlası işçi olarak kabul edilmektedir. Bu durum doğal olarak göçmenlerin büyük oranda iş gücü amaçlı göç ettiklerini göstermektedir.

Migration Data Portal'ın (2023b) verileri incelendiğinde ülkelere giren göçmen işçilerin toplam sayıları 2003, 2013 ve 2023 yıllarında şu şekildedir: Amerika Birleşik Devletleri'nde 2003 yılında 81.7 bin, 2013 yılında 75.9 bin, 2023 yılında 82.3 bin; Kanada'da 2003 yılında 52.4 bin, 2013 yılında 64.8 bin, 2023 yılında 144.9 bin; Birleşik Krallık'ta 2003 yılında 76.9 bin, 2013 yılında 22.3 bin, 2023 yılında 282.6 bin; İsveç'te 2003 yılında 319 kişi, 2013 yılında 3.9 bin, 2023 yılında 15.7 bin; İtalya'da 2003 yılında 19.5 bin, 2013 yılında 73.1 bin, 2023 yılında 48.6 bin; Almanya'da 2003 yılında 11.1 bin, 2013 yılında 24.3 bin, 2023 yılında 93.3 bin; Japonya'da 2003 yılında 15.5 bin, 2013 yılında 25.1 bin, 2023 yılında 90.1 bin; Kore Cumhuriyeti'nde 2003 yılında 1000 kişi, 2013 yılında 921 kişi, 2023 yılında 5.7 bin kişi; Avustralya'da ise 2003 yılında 26.6 bin, 2013 yılında 63.1 bin, 2023 yılında 68.9 bin göçmen işçi ülkeye giriş yapmıştır. Bahsi geçen ülkeler arasında göçmen işçilerin sayısının en fazla olduğu ülkenin 2023 yılı baz alındığında Birleşik Krallık olduğu, ardından Kanada ve daha sonra Almanya'nın geldiği görülmektedir. Kore Cumhuriyeti ise yukarıdaki ülkelerle kıyaslandığında 2023 yılında son sırada yer almaktadır.

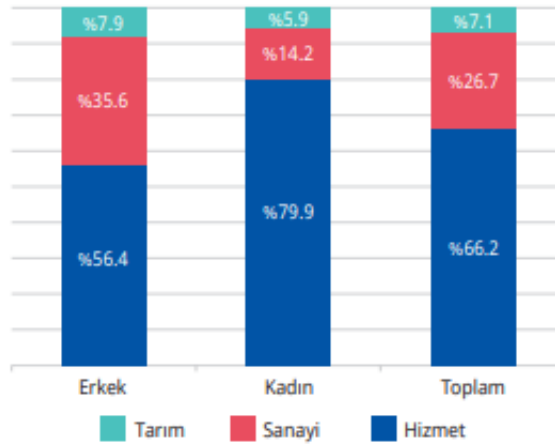
Grafik 8: Göçmen işçilerin cinsiyete göre yüzdeleri

Kaynak: (ILO, 2019: 5)

Grafik 8'e göre ise göçmen erkek işçilerinin yüzdesi göçmen işçi kadınlara oranla daha yüksek olduğunu göstermektedir. Göçmen erkek işçilerin oranı %58.5 iken, göçmen kadın işçilerin oranı %41.5'tir. Aralarındaki fark %17'dir. Aradaki bu farka rağmen göçmen kadınların aşağıdaki Grafik 9'da görüldüğü üzere çeşitli çalışma sektörlerinde (özellikle hizmet sektöründe), oranları farklı olsa da katılımlarda bulundukları görülmektedir.

Grafik 9: Uluslararası göçmen işçilerin genel ekonomik faaliyet kategorisine göre küresel dağılımı

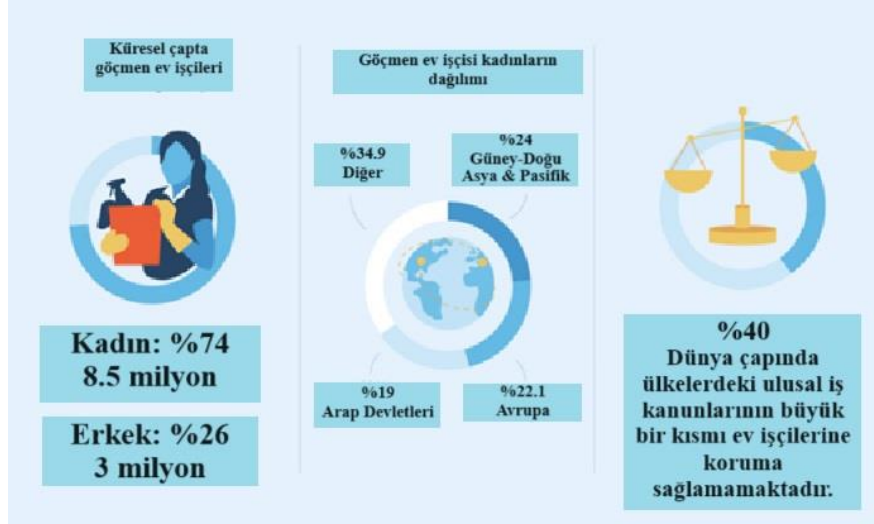

Kaynak: (ILO, 2019: 6)

Grafik 9'a göre ILO'nun 2019 yılındaki tahmini verileri esas alındığında hem göçmen kadınların hem de göçmen erkeklerin en çok aktif oldukları ekonomik faaliyet kolu hizmet sektörü olmuştur. Tarım sektörü en son da yer almış ve ikinci sırada da sanayi sektörü yer almıştır. Göçmen erkekler sanayi ve tarım sektörü söz konusu olduğunda göçmen kadınlara oranla daha çok yer alırken, hizmet sektörü söz konusu olduğunda durum tam tersi durumundadır. Hizmet sektörü söz konusu olduğunda göçmen kadınların oranı %79.9 iken, göçmen erkeklerin oranı %56.4'tür. Göçmen kadınlar yukarıda da belirtildiği üzere gerçekten de hizmet sektöründe daha çok istihdam edilmektedirler.

Birleşmiş Milletler Cinsiyet Eşitliği ve Kadınların Güçlendirilmesi Birimi'nin (UN WOMEN) (2020) resmi internet sitesinde aşağıdaki görsele yer verilmiştir:

Şekil 3: Dünyada cinsiyete ve ülkelere göre göçmen işçilerin ev içi hizmetlerde çalışma oranları

Kaynak: (UN WOMEN, 2020)

Şekil 3'e göre göçmen kadınların %74'ü ev içi hizmetlerinde çalışırken, göçmen erkeklerin sadece %26'sı ev içi hizmetlerinde çalışmaktadırlar. ILO'nun 2013 yılında yayınladığı "Göçmen İşçilere Yönelik Küresel Tahminleri" raporunda da göçmen kadınların %73.4'ü ev içi hizmetlerinde çalışırken, göçmen erkeklerin %26.6'sı ev içi hizmetlerinde çalışmaktadırlar. 2013'ten 2020 yılına kadar geçen süreç içerisinde ev içi hizmetler söz konusu olduğunda neredeyse hiçbir değişikliğin olmadığı, göçmen kadınların bu sektör içerisinde açık ara farkla ilk sırada yer aldıkları anlaşılmaktadır. Yine tabloya bakıldığında ev içi hizmet sektöründe çalışan göçmen kadınların dünya genelindeki dağılımına bakıldığında %24 ile Güneydoğu Asya ve Pasifik, %22.1 ile Avrupa, %19 ile Arap ülkeleri sırasıyla yer alırken, ilk sırada %34.9 ile diğer ülkeler yer almaktadır. Bu veriler ışığında göçmen kadınların niceliksel olarak iş gücünde yer alma oranlarında her ne kadar önemli artışların olduğu görülse de aslında toplumsal cinsiyet perspektifinden bakıldığında söz konusu çalışma hayatı olduğunda yine "özel alan" olan ev hayatı içerisinde sıkışıp kaldıkları, çoğu zaman düşük ücretlerle ya da hiç ücret almadan çeşitli şekillerde bir sömürü düzeninin içerisinde oldukları söylenebilir. Göçmen kadınların dünya genelinde bu kadar çok fazla hizmet sektöründe tercih edilmesinin nedeni aslında yeni bir sömürü düzeni, Hoschill'in (1983) de ifade ettiği gibi "duygusal işgücünün" bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Toplumsal olarak kadınlara atfedilen merhametli, fedakar, sevecen, içten, samimi, vb. gibi birçok duygunun işgücünde de yine kadınlar tarafından temsil edileceği düşünüldüğü için ev içi hizmetleri adı altında yer alan çocuk bakımı, yaşlı bakımı ve hasta bakımı gibi işlerde erkeklerden ziyade kadınlar tercih edilmektedir.

Uluslararası alanda yapılan çalışmalara ve araştırmalara bakıldığında ortaya çıkan verilerin ve sonuçların genel anlamda yukarıdaki çeşitli uluslararası kurumların elde ettiği sonuçlara yakın olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin Anna Bachan'ın (2018: 1-22) "iş gücü ve göçmen kadın" üzerine yayınladığı çalışmada, iş gücünün kadınlaşmaya başladığını ve bu durumun yaşanmasında göç edilen ülkelere hizmet sektöründe yani ağırlıklı olarak ev içi hizmetleri sektöründe çalıştırılacak kadın çalışanlara

duyulan ihtiyacın altı çizilmektedir. Göçmen kadınlar ev içi hizmetleri adı altında temizlik ve bakıcılık (hasta, yaşlı, çocuk) gibi çeşitli işlerde çalışmaktadırlar. İş gücü ve göçmen kadın arasındaki ilişkiyi ele alan Kerilyn Schewel'in (2022: 1619-1641) çalışmasında da benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Etiyopyalı genç kızların neden başka ülkelere iş gücü amaçlı göç ettiklerini irdelerken, karşısına daha önce yukarıda da sıkça değinilen aile baskısından kaçınma, cinsel şiddetten kaçınma, dini ve siyasi baskıdan kaçınma, daha iyi yaşam koşulları gibi pek çok faktörün etkili olduğu ifade edilmiştir. Özellikle Orta Doğu ülkelerine doğru Etiyopyalı genç kızların göç ettikleri ve bunun nedeninin ise yine diğer araştırmalar ve çalışmaların sonuçlarına paralel olarak bir sonuç ortaya çıkmıştır: Ev içi hizmetlerinde çalıştırılmak için kadın çalışanlara duyulan yoğun ihtiyaç. Benzer şekilde Parreñas'ın (2008: 22-39) değerlendirmesine göre ise kadınların göçte başı çektiği Filipinler'de bir ideolojiye dönüşen toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve bunu destekleyen yasal düzenlemeler, kadınların iş gücü piyasasına katılımına farklı engeller getirirken kadınlar için uluslararası göç bir alternatif olarak öne çıkmaktadır. Öte yandan küresel kapitalizmin çoğunlukla ev içi temizlik işleri, hasta, çocuk, yaşlı bakımı ve eğlence sektörü için düşük ücretle istihdam ettiği Filipinli kadınlar, bu cendere içinde sömürünün yeniden üretimine konu olmaktadır.

Bu örneklerde olduğu gibi göçmen kadınların cinsiyete göre ayrılmış işler çerçevesinde çoğunlukla hizmetler sektörünün belirli alanlarında çalışmak zorunda kalışının aslında pek çok ülkede yaygın bir durum olduğu gerçeğini destekleyen pek çok akademik çalışma mevcuttur. Sözgelimi Türkiye'nin hemen her yerinde hizmetler sektöründe çalışan Orta Asya Türk Cumhuriyetleri Ukrayna, Rusya, Gürcistan, Suriye başta olmak üzere İran, Irak, Afrika ülkeleri ve hatta Güney Doğu Asya'dan kadın göçmene gündelik hayatta rastlamak mümkündür. Örneğin, Ayşe Akalın'ın (2009) bir çalışmasında, Türkiye'ye çalışmak için 1990'lı yılların sonuna doğru Bulgaristan ve Moldova uyruklu kadınların geldiği daha sonraki yıllarda Ermenistan, Kazakistan, Azerbaycan, Türkmenistan ve Özbekistan uyruklu kadınlarında geldiği ve bu kadınların Türkiye'de "ev içi hizmetler"de çalıştıkları belirtilmiştir. Bir başka örnek ise Çiğdem Yalçın'ın (2015) bir çalışmasında, 1990'lı yıllardan itibaren Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu kadınların istihdam edildikleri alanların "ev içi hizmet" sektörü olduğu belirtilmektedir. Genel olarak akademik literatürde, göçmen kadın ve işgücü kavramları yan yana geldiğinde "ev içi hizmetleri"ne yönelik çalışmaların daha çok yer aldığı görülmektedir. Ancak son yıllarda Türkiye ekseninde bakıldığında kadınların sadece ev içi hizmetlerinde değil, diğer sektörlerde de yer aldıklarına dair akademik çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Örneğin, Gülten Dursun ve Seda Nizamoğlu'nun (2022) çalışmalarında, Türkiye'de yaşayan ve konfeksiyon sektöründe çalışan on beş Suriye uyruklu kadınla görüşmüşlerdir ve ev içi hizmetlerde çalışan kadınlar gibi, konfeksiyon sektöründe de çalışan kadınların pek çok sorunu olduğu ve bunların başında "kayıt dışı" istihdam edildiklerinden dolayı çok zorluklar yaşadıkları belirtilmiştir. Bir diğer örneğe bakıldığında Sercan Eklemezler ve Selda Adiloğlu'nun (2021) çalışmalarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç eden kadınların çalışma hayatındaki deneyimleri irdelenmiştir ve göçmen kadınların genellikle ilk olarak bahçelerde ve tarlalarda yevmiyeli işçilik yaptıkları ya da konfeksiyon sektörlerinde sigortasız çalıştıkları, ancak daha sonra sigortalı oldukları ifade edilmiştir. Ancak, araştırmada ortaya çıkan en önemli bulgulardan biri göçmen kadınların, ekonomik yetersizliklerden dolayı çalışmamayı düşünmediklerinin altının çizilmesidir, ki zaten araştırmada yine belirtildiği üzere göçmen kadınların bazıları sigortalı işlerde çalışsalar dahi bahçe ve tarlada çalışmaya da devam etmişlerdir. Daha iyi yaşam koşullarına erişme arzusunun temelindeki çekici faktörler ve kaynak bölgelerdeki itici faktörlerin tetiklemesiyle ile geldikleri ülkelere çoğunun çalışma hayatına girdiği anlaşılmaktadır. Ancak toplumsal cinsiyet açısından bakılacak olursa göçmen kadınların zaten çeşitli olumsuz durumlar sonucunda farklı ülkelere göç ettikleri fakat göç ettikleri ülkelere de geldikleri ülkelere göre çok da farklı olmayan bir yaşam biçimi içerisinde oldukları da anlaşılmaktadır. Normal şartlarda ev içinde yaşayan, yani "özel alan" içerisinde varlığını sürdüren kadın, iş gücü amaçlı gittiği ülkede de "özel alan" içerisinde kalmaktadır.

Sonuç

Kadın göçünün genel seyri, birçok anlamı içinde barındıran karmaşık bir olguya işaret etmektedir. Literatürde göç ile kadınların "öznelişimi"ne dair görüşler mevcutsa da kimi zaman bu, sömürüyü besleyen yahut daha acımasız sömürü biçimlerine kapı açan bir kısır döngüden başka bir şey değildir. Keza cinsiyet rolleriyle resmedilen tabuların yıkıma uğratılmasıyla hayat bulan özne olma çabası, dünyanın kadim çarkını kırıp daha adil ve şefkatli bir düzenin kuruluşu için tek başına yeterli bir

gösterge sayılamaz. Kadın göçünü tetikleyen yerel boyutlu cinsiyet ayrımcılıkları ve sömürü ilişkileri yer değiştirme sonrasında önceden oldukları haliyle kadının hayatında yeniden boy göstermese bile büyük oranda farklı şekillerle hayatı zorlaştıran eşitsizlik biçimlerine dönüşmektedir. Kaldı ki uluslararası göçlerin önemli bir bölümü hem erkeklerin hem kadınların hayatındaki pek çok açmazın bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Ülkelerin ekonomik durumu, gelir dağılımındaki adalet, hukuk sistemi, sosyal hizmetler, eğitim imkanları, sağlık hizmetlerinin başta geldiği gelişmişlik düzeyini belirleyen unsurlar ile siyasi istikrar ve huzur ortamı gibi pek çok değişken göç için çekici ve itici faktör olarak cinsiyetten bağımsız ya da kısmen bağımsız işleve sahiptir. Meseleye kadınlar özelinde hassasiyet kazandıran durum ise yeniden yerleşimle başlayan yeni yaşam mücadelesi sürecinde hem göçmen hem kadın olmanın getirdiği zorluklardır.

Gelinen noktada uluslararası göçün feminizasyonu, nicelik zaviyesinden küresel çapta anlamlı bir ifade gibi görünmemekle beraber belirli hedef ve kaynak bölgelerde özgün farklılaşmaları tasvir etmek için kullanmaya elverişli gibi durmaktadır. Bu çalışmanın temsil ettiği bakış açısına göre göçün feminizasyonu, hem yerel hem küresel bazda yerleşik cinsiyet eşitsizlikleri karşısında kadının ve kazanımlarının damga vurduğu bir yer değiştirme sürecine karşılık gelmesi açısından genelleyci bir ifade olmak için yetersiz ama yine yerel bazda bazı örnekleri tasvir için faydalı görünmektedir. Öte yandan ve her şeye rağmen kadın göçü, Foucaultyen bir okumayla, yerel dayatmalara karşı bir direnişi simgeleme potansiyeli açısından oldukça dikkat çekicidir. Feminize olan uluslararası göçle farklı türden eşitsizliklere çalınan bir galebeden bahsetmek mümkün değilse bile kısmen ve bölgesel bazdaki başarıyla sınırlı olmasına rağmen eylemin süreğenliğinin verdiği cesaret, daha adil bir dünya için ümitvar olmak adına az da olsa sebep sunmaktadır

Kaynakça

- Abel, G. (2022, October). *Gender and migration data [Paper presentation]*. KNOMAD Paper. https://www.knomad.org/sites/default/files/2022-10/knomad_paper_44_gender_and_migration_g.abel_oct_2022_1.pdf
- Adiller, S. (2016). *Ulus-ötesi göç ve evlilik bağlamında kadın göçü: Türkiye'nin Makedonyalı ve Kosovalı göçmen gelinleri* [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Akalın, A.E. (2009). Ev işlerinde yeni yemek çağı. *Express Dergisi*, 99, 20-22.
- Bachan, A. (2018). An exploration of the gender-migration-development nexus: the impact of labor migration on women's empowerment. *Consilience: The Journal of Sustainable Development*, 1(20), 1-22. <https://www.jstor.org/stable/26760100>
- Bauman, Z. (2014). *Sosyolojik düşünmek* (A. Yılmaz, Çev.). (2. Bs.). Ayrıntı Yayınları.
- Bayram, B. Y., Eriş, E. D. ve Timurcanday, Ö. N. (2020). Mavi-beyaz yaka dönemi bitti mi? İş yaşamında alternatif yaka renkleri üzerine bir değerlendirme. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 15(58), 259-269. <https://doi.org/10.19168/jyasar.627208>
- Bourdieu, P. (2015). *Eril tahakküm* (B. Yılmaz, Çev.). Bağlam Yayıncılık.
- Cummings, C., Pacitto, J., Lauro, D. ve Foresti, M. (2015). Why people move: Understanding the drivers and trends of migration to Europe. *ODI*, 1-6. <https://www.jstor.org/stable/resrep49638>
- De Haas, H., Castles, S. ve Miller, M. J. (2022). *Göçler çağı* (A. Evranos, Çev.). (6. Bs.). GAV Perspektif.
- Dursun, G. ve Nizamoglu, S. (2022). Türkiye'de işgücü piyasalarında Suriyeli kadın mülteciler: Konfeksiyon endüstrisi örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, Dokuz Eylül Üniversitesi Uluslararası Konferansı, Göç: Önümüzdeki Yirmi Yılın Projeksiyonu ve Ötesi Özel Sayısı, 109-132. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.1055645>
- Dünya Ekonomik Formu. (2024). *Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Farkı Raporu*. 15 Ocak 2025 tarihinde <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2024/> adresinden erişildi.
- Ehrenreich, B. & Hoscshill, A.R. (2003). *Gobal women: nannies, maids and sex workers in the new economy*. Metropolitan Books.
- Eklemezler, S. ve Adiloğlu, S. (2021). Yakın akraba göçü ve 1989 göçü süreçlerinde Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç eden kadınların çalışma hayatına dair deneyimleri. *Fe Dergi*, 13(1), 71-85. <https://doi.org/10.46655/federgi.946946>
- Erkeç, Ü. F. (2017). Evlilik yoluyla kadın göçü ve Türkiye'de Rus gelinlerin durumu. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2(1), 21-43.

- Euronews. (2021, 2 Şubat). *Fransa'da 'sahte evlilik' organize eden bir kadın tutuklandı: evde çok sayıda gelinlik bulundu*. Euronews. <https://tr.euronews.com/2021/02/20/fransa-da-sahte-evlilik-organize-eden-bir-kad-n-tutukland-evde-cok-say-da-gelinlik-bulundu>
- European Commission. (2024). Knowledge centre on migration and demography (KCMD) data portal. *Residence Permits*. https://migration-demography-tools.jrc.ec.europa.eu/atlas-migration/AoM_CP?selection=EU27_2020#EU_LEG_MIG
- Faist, T. (2010). Transnationalization and development: toward an alternative agenda. N.G. Schiller & T. Faist (Ed.). in *Migration, development, and transnationalization a critical stance* (pp. 63-99). Berghahn Books.
- Fichter, J. (2002). *Sosyoloji nedir* (N. Çelebi, Çev.). ANI Yayıncılık.
- Fleury, A. (2016). *Understanding women and migration: A literature review*. [Paper presentation]. KNOMAD Paper. <https://www.knomad.org/publication/understanding-women-and-migration-literature-review-annex-annotated-bibliography>
- Foucault, M. (2014). *Seçme yazılar 2- özne ve iktidar*. (I. Ergüden & O. Akınhay, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (2013). *Sosyoloji*, (Cemal Güzel, Ed.). Kırmızı Yayınları.
- Güneş, F. (2019). Emek, üretim ve yeniden üretim. F. A. K. Turhanoglu (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi içinde*, (ss. 121-150). T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Hindistan Merkezi İstatistik Ofisi. (2021). *Migration in India*. India. https://www.mospi.gov.in/sites/default/files/publication_reports/Migration%20in%20India%20RL16082023.pdf
- Hoschill, A.R. (1983). *The damaged heart: commercialization of human feeling*. University of California Press.
- IOM. (2013). *Göç terimleri sözlüğü* (R. Perruchoud & J. Redpath – Cross, Ed.), (B. Çiçekli, Çev.). IOM.
- Kooneh, K. F. (2023). Migration and human trafficking: The case study of the deceptive Sub-Saharan African women in Turkey. *Turkish Journal of Diaspora Studies*, 3(2), 149-169. <https://doi.org/10.52241/TJDS.2023.0060>
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47-57. <https://doi.org/10.2307/2060063>
- Lee, T. (2023). *Migration data and marriage migrants in the Republic of Korea*. [Paper presentation]. KNOMAD Paper. <https://www.knomad.org/publication/migration-data-and-marriage-migrants-republic-korea>
- Marshall, G. (2014). *Sosyoloji sözlüğü* (O. Akınhay ve D. Kömürcü, Çev.). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Migration Data Portal. (2020). *Number of female migrants*. 12 Ocak 2025 tarihinde <https://www.migrationdataportal.org/dashboard/compare-indicators?c&i=9807&r&s&t=adresinden%20erişildi>.
- Migration Data Portal. (2023a). *Inflow of family migrants (OECD)*. 12 Ocak 2025 tarihinde <https://www.migrationdataportal.org/dashboard/compare-indicators?c&i=9235&r&s&t=adresinden%20erişildi>.
- Migration Data Portal. (2023b). *Inflow of migrant workers (OECD)*. 12 Ocak 2025 tarihinde <https://www.migrationdataportal.org/dashboard/compare-indicators?c&i=9238&r&s&t=adresinden%20erişildi>.
- MPI. (2023, 27 June). Refugee and asylum seeker populations by country of origin and destination. *Policy Institute Tabulation of Data From The UN High Commissioner for Refugees (UNHCR) Population Statistics Database*. Erişim <https://www.migrationpolicy.org/programs/data-hub/charts/refugee-and-asylum-seeker-populations-country-origin-and-destination?width=1000&height=850&iframe=true>
- Nandy, D. (2017). The trends of women migration in Asia. *The Indian Journal of Political Science*, 78(3), 349-354. <https://www.jstor.org/stable/26535012>
- Parreñas, R. S. (2008). *The force of domesticity: Filipina migrants and globalization*. New York University Press.
- Paul, A. M. (2015). Negotiating migration, performing gender. *Oxford University Press*, 94(1), 271-293. <https://www.jstor.org/stable/24754253>
- Piore, M. J. (1978). Dualism in the labor market: a response to uncertainty and flux: the case of France. *Revue Économique*. 29(1), 26-48. <https://doi.org/10.3406/reco.1978.408371>
- Piore, M. J. (1978). *Birds of passage: migrant labor and industrial societies*. Cambridge University Press.

- Ravenstein, E. G. (1885). The laws of migration. *Journal of the Statistical Society of London*, 28(2), 167-235. <https://doi.org/10.2307/2979181>
- Ravenstein, E. G. (1889). The laws of migration. *Journal of the Royal Statistical Society*, 52(2), 241-305. <https://doi.org/10.2307/2979333>
- Schewel, K. (2022). Aspiring for change: Ethiopian women's labor migration to the Middle East. *Social Forces*, 4(100), 1619-1641. <http://dx.doi.org/10.1093/sf/soab051>
- Seydioğlu, H. (2016). *Bilimsel araştırma ve el yazma kitabı*. Güzem Can Yayınları.
- Stark, O. ve Bloom, E. D. (1985). The new economics of labor migration. *The American Economic Review*, 75(2), 173-178. <https://www.jstor.org/stable/1805591>
- Stouffer, S.A. (1940). *Intervening opportunities: a theory relating mobility and distance*. Sociological Review, 5(6). 845-867. <http://www.jstor.org/stable/2084520>
- Şahin, S. (2015). *Geçmiş günümüz ve gelecekte dünya geleceği*. (3. Bs.). Pegem Akademi.
- Şenol, D. (2020). Göç ve kadın. Ç. Sarp (Ed.). *Göç Sosyolojisi Türkiye'den Örneklerle* içinde (ss. 95-119). Orion Kitabevi.
- Toma, S. ve Castagnone, E. (2015). What drives onward mobility within Europe? The case of Senegalese migration between France, Italy and Spain. *Population (English Edition)*, 70(1), 65-95. <https://www.jstor.org/stable/24638252>
- Toma, S. ve Vause, S. (2015). Is the Feminization of international migration really on the rise? The case of flows from the Democratic Republic of Congo and Senegal. *Population (English Edition)*, 70(1), 39-63. <https://www.jstor.org/stable/24638251>
- Uluslararası Çalışma Örgütü. (2013). *ILO küresel yabancı göçmen işçi tahminleri*. 10 Mart 2024 tarihinde https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_436343.pdf adresinden erişildi
- Uluslararası Çalışma Örgütü. (2018). *Toplumsal cinsiyete duyarlı iş ve meslek danışmanlığı*. 20 Şubat 2025 tarihinde <https://www.ilo.org/tr/resource/toplumsal-cinsiyete-duyarli-ve-meslek-danismanligi> adresinden erişildi.
- Uluslararası Çalışma Örgütü. (2019). *ILO küresel yabancı göçmen işçi tahminleri yönetici özeti*. 10 Mart 2024 tarihinde https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/genericdocument/wcms_811865.pdf adresinden erişildi.
- Uluslararası Göç Örgütü. (2022). *Küresel göç raporu*. 10 Şubat 2024 tarihinde <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022> adresinden erişildi.
- Uluslararası Göç Örgütü. (2024). *Küresel göç raporu*. 20 Şubat 2025 tarihinde <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2024> adresinden erişildi.
- United Nations. (1980, 14-30 July). Report Of The World Conference Of The United Nations Decade For Women: Equality, Development And Peace. Copenhagen:United Nations Publication. Erişim. <https://digitallibrary.un.org/record/36306?ln=en>
- United Nations High Commissioner for Refugees. (2023a). *Global trends 2022*. Copenhagen: UNHCR Global Data Service. 10 Şubat 2024 tarihinde <https://www.unhcr.org/global-trends> adresinden erişildi.
- United Nations High Commissioner for Refugees. (2023b). *Afganistan durum veri portalı*. 30 Mayıs 2024 tarihinde https://data.unhcr.org/en/situations/afghanistan?_gl=1*tquh0y*_rup_ga*MTU1OTYzMDY2NC4xNjk1NTQ3MTU3*_rup_ga_EVDQTJ4LMY*MTcxNzE0NzY5OS44LjEuMTcxNzE0OTE3MS40Ny4wLjA.*_ga*MTU1OTYzMDY2NC4xNjk1NTQ3MTU3*_ga_N9CH61RTNK*MTcxNzE0ODAxNi4yLjEuMTcxNzE0OTE3MS42MC4wLjA.#_ga=2.71378387.1105572894.1717147711-1559630664.1695547157 adresinden erişildi.
- United Nations High Commissioner for Refugees. (2024a). *Ukrayna durum veri portalı*. 30 Mayıs 2024 tarihinde https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine?_gl=1*zejila*_rup_ga*MTU1OTYzMDY2NC4xNjk1NTQ3MTU3*_rup_ga_EVDQTJ4LMY*MTcxNzE0NzY5OS44LjEuMTcxNzE0ODk1MS41OC4wLjA.*_gcl_au*NzYzMDU3NzI0LjE3MTcxNDc2OTk.*_ga*MTU1OTYzMDY2NC4xNjk1NTQ3MTU3*_ga_X2YZPJ1XWR*MTcxNzE0NzkyNC40LjEuMTcxNzE0ODk1Mi41Ny4wLjA.#category-9-515753 adresinden erişildi.
- United Nations High Commissioner for Refugees. (2024b). *Suriye durum veri portalı*. 30 Mayıs 2024 tarihinde

https://data.unhcr.org/en/situations/syria?_gl=1*f0lcaf*_rup_ga*MTU1OTYzMDY2NC4xNjk1NTQ3MTU3*_rup_ga_EVDQTJ4LMY*MTcxNzE1ODczOS45LjEuMTcxNzE1ODc2Ny4zMj4wLjA.*_ga*MTU1OTYzMDY2NC4xNjk1NTQ3MTU3*_ga_X2YZPJ1XWR*MTcxNzE1ODc0MC42LjEuMTcxNzE1ODc2Ny4zMj4wLjA.#_ga=2.17565049.1105572894.1717147711-1559630664.1695547157 adresinden erişildi.

United Nations Office for Drugs and Crime. (2024). *Global report on trafficking in persons*. 20 Şubat 2025 tarihinde https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2024/GLOTIP2024_BOOK.pdf adresinden erişildi.

United Nations WOMEN. (2020). *Migrant domestic workers*. 10 Kasım 2023 tarihinde <https://interactive.unwomen.org/multimedia/explainer/migration/en/index.html> adresinden erişildi.

World Bank. (2023). *World development report 2023: Migrants, refugees, and societies*. World Bank. doi:10.1596/978-1-4648-1941-4.

Yalçın, Ç. (2015). Türkiye’de, ev hizmetlerinde çalışan göçmen kadınlar ve ekonomik şiddet. *Fe Dergisi*, 1(7), 49-60. https://doi.org/10.1501/Fe0001_0000000130

Etik kurul onayı

Bu çalışma anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney ve görüşme teknikleri gibi katılımcılardan veri toplanmasını gerektirmeyen bir araştırma olması sebebi ile etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer almaktadır.

Araştırmacıların katkı oranı beyanı

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar çatışması beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.